

KOHA

për

Gratë

SADBI AZIRI - TABI

Dendra Kosovare për Studime Gjinore
Kosovar Center for Gender Studies

GRATË DHE POLITIKA E JASHTME

Diplomaci burrash

Aktualisht Kosova ka vetëm 2 gra ambasadore nga 18 vende ku ka përfaqësi diplomatike

Diplomacia në Kosovë, duket të jetë e destinuar vetëm për burrat. Së paku kështu flasin statistikën. Nga 18 vende në të cilat Kosova ka hapur ambasada, vetëm ambasada në Hungari dhe ajo në Bullgari, drejtohen nga ambasadore gra.

Nga nëntë kandidatë sa kanë konkurruar në konkursin e parë për ambasadore, vetëm Ariana Zherka-Hoxha është emëruar ambasadore në Bullgari e më pas në të njëjtën pozitë në Hungari është vendosur edhe Shkëndije Geci-Sherifi.

Por, as procesi i emërimit të grupit të dytë të ambasadorëve kosovarë nëpër botë nuk solli shenjë optimiste për gratë. Nominimet për gjashtë shtete sollën emra burrash. U dashtë të reagojë Grupi i grave deputete në Kuvendin e Kosovës në nëntor të vitit 2011 për t'u ndryshuar kjo gjendje.

"Kjo listë e ambasadorëve të propozuar përfshinë vetëm meshkuj. Madje, përveç faktit që numri i femrave në listën e ambasadorëve të propozuar është zero, tani po shkohet me një politikë minus një, ku edhe një ambasadore femër që ka shërbyer deri tani, po zëvendësohet me një mashkull", thuhet në reagimin e Grupit të Grave Deputete. Sipas këtij propozimi, ambasadorja aktuale në Bullgari, Ariana Zherka-Hoxha, pritet të zëvendësohet nga i nominuari Shpend Kallaba.

Për këtë shkak, gratë deputete, veprimin e tillë e cilësuan antikshetues.

"Kjo është shkelje flagrante e Kushtetutës së Republikës së Kosovës (neni 24 (2)) dhe Ligjit për Barazi Gjinore (neni 3). Në veçanti neni 3.4 I Ligjit për Barazi Gjinore parasheh që "Organet kompetente gjatë emërimit të...anëtarëve të organeve përfaqësuese brenda dhe jashtë Kosovës duhet të përfillin përfaqësimin e barabartë të femrave dhe meshkujve në këta këshilla, komisione dhe organe përfaqësuese", patëm thënë gratë deputete në reagimin e tyre.

Por, reagimi i GDD-së për zëdhënësin e MPJ-së, Artan Behrami është i parakohshëm dhe paragjykes. Madje, sipas tij Kosova aktualisht ka femra në pozita shumë të rëndësishme diplomatike.

"Shërbimi Diplomatik i Republikës së Kosovës asnjëherë nuk ka qenë më i përfaqësuar se sot nga femrat. Në shumicën e ambasadave dhe misionet konsullore të Republikës së Kosovës punojnë femra që kanë poste të ndryshme vendimmarrëse", ka thënë Behrami.

Sido që të jetë, i ndodhur përballë presionit të grave deputete, ekzekutivit kosovar propozoi edhe tri gra për postin e ambasadorit. Ndonëse procesi i emërimit zyrtar nuk është përmbyllur, në listën e të propozuarave janë: Vjosa Dobruna (Kolombi), Mimoza Ahmetaj (Slloveni) dhe Bukurie Gjonbalaj (Itali).

Diplomacia - e rezervuar vetëm për burra!

E qasja e tillë e burrave të Qeverisë duket të jetë konform mendimeve që kanë disa prej njerëzve që e bëjnë politikën e jashtme. Zv.ministri i jashtëm Ibrahim Gashi në një prezantim media nuk ka hezituuar të thotë se kjo sferë është e rezervuar për burra.

"Diplomacia është sikurse ushtria, një profesion sipas të cilit gratë për shkak të pozitës së tyre specifike s'kanë interesim", ka deklaruar Gashi. Sipas tij, në rast se ndonjë grua emërohet ambasadore, duhet me vete ta marrë edhe familjen.

Qasja kësajsoj e numrit dy të diplomacisë kosovare ilustron më së miri, dominimin mashkullor në sferën e politikës së jashtme. Për këtë shkak edhe qëndrimet e deputetëve të Parlamentit të Kosovës të përmbledhur në një botim shpërfaqin mendimin real për gruan kosovare, thjesht duke e vendosur atë në pozitën e mëkates, prej së cilës shteti nuk ka dobi.

Madje, një mendim i tillë ironik për gruan nuk haset as në kohërat antike. Teksa kishte parë një grua hipur majë ullirit, Diogjeni kishte thënë: "Sikur të kishin të gjitha pemët të tilla fruta". Ky mendim tanimë është shndërruar në parim në një pjesë të madhe të botës. Përpjekja për të vërë barazinë gjinore është bërë një nga sfidat serioze të pushteteve demokratike në përpjekje për ta përshtatur formulën qeverisëse me gjendjen faktike, sipas së cilës relacioni në numra ndërmjet gjinive është afërsisht i barabartë.

Në këtë kontekst, prijnë në listën e vendeve ku gratë radhiten përkrah burrave në bërjen e politikës Suedia, Holanda, Estonia, Danimarka, Gjermania, Belgjika, Austria etj.

Për më tepër, për ta garantuar përfaqësimin gjinor ekziston edhe Konventa Ndërkombëtare CEDAW, e cila rregullon shumë aspekte të përfaqësimit gjinor. Ndonëse Kosova nuk është ratifikuese e kësaj konvente, për shkak se nuk është anëtare e OKB-së, megjithatë, është përp-

jekur të vërë rregull nëpërmjet ligjeve të harmonizuara me standardet e BE-së. Aktualisht është 30 për qind e Parlamentit të Kosovës që përbëhet nga grat deputete, por vazhdon të mbetet çështje serioze mospërfshirja e grave në strukturat vendimmarrëse.

Megjithatë, në realitetin kosovar, pjesëmarrja e grave në politikën e jashtme vazhdon të dominohet nga burrat, dhe është larg arritjes së dëshirueshme. Sipas studimeve të ndryshme, shërbimi i jashtëm ka të bëjë edhe me reflektimin dhe investimin e vet shtetit për fuqizimin e kësaj kategorie të rëndësishme shoqërore.

Politika për gruan - misioni (pa) mundshëm

Në punimin "Perspektiva gjinore në politikën e jashtme të Kosovës", autorja Violeta Kurti-Islami vë re se për gruan karriera nuk ka ambient të përshtatshëm ligjor.

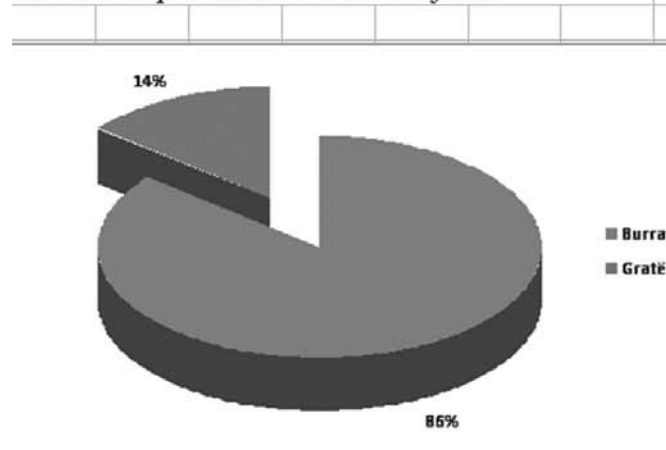
"Në mungesë të veçantë të ligjeve për lejen prindërore / babait ka ndikuar që gruaja të haset në pengesë për të harmonizuar familjen dhe jetën profesionale, prandaj edhe gratë kanë vështirësi në zhvillimin e karrierës së tyre.

Pra në grafikonin 1, është prezantuar struktura aktuale e përfaqësive diplomatike të Kosovës, në të cilën shihet se ka

një dominim të theksuar të burrave në udhëheqjen e misioneve të huaja. Ndërkaq në grafikonin 2, shifrat i nxjerrin misionet diplomatike në Kosovës të shteteve të tjera, kryesisht të udhëhequr nga burrat dhe atë me një shifër prej shumë se 14 për qind që drejtohen nga gratë. Në këtë kontekst, Kosova nuk duket keq nëse bëhet një analogji e tillë, por a duhet të jetë ky modeli që duhet ta ndjekë politika kosovare. Natyrisht se jo,

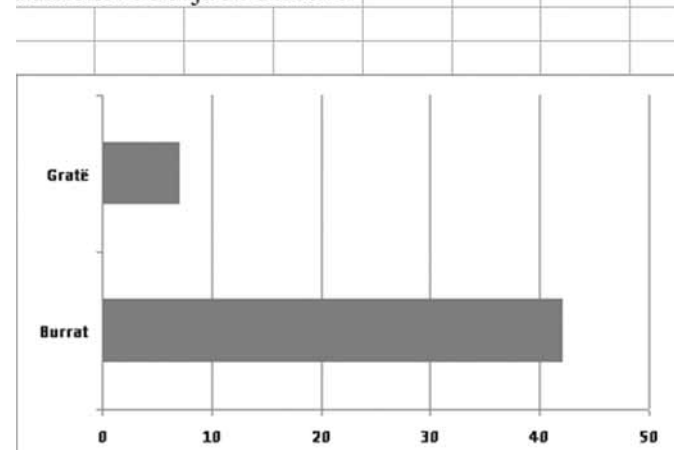
duke pas parasysh faktin se gruaja kosovare, po bie pre e stereotipeve të krijuara që prej kohësh se politika është vetëm për burra. Një situatë të tillë më së miri e përshkruan në punimin e saj Violeta Kurti-Islami, e cila duke folur për aspekte zakonore të traditës shqiptare e nxjerrë odën si institucion që ka qenë në shërbim të burrave dhe e cila e ka përjashtuar gruan nga prezenca në këtë hapësirë ku krijohet një lloj kulturë e debatit.

Misionet diplomatike të Kosovës jashtë

Misionet diplomatike të Kosovës jashtë

Misionet e huaja në Kosovë

Struktura gjinore e misioneve të huaja në Kosovë

VËSHTRIM MBI ASPEKTIN GJINOR TË KOSOVËS: VËSHTRIM MONOGRAFIK (ASHAK, 2011)

Flora, fauna dhe femra

Hasnije Ilazi

Që një kohë mjaftë të gjatë, studioj filozofinë empirike të George Berkeley, dhe vetëm tani, para do kohe, fillova ta kuptoj më ndryshe thënien e tij të famshme "Esse est percipi" (Të jesh, do të thotë të jesh i perceptuar). Shkas për rimeditim mbi filozofinë e Berkeleyt ka qenë botimi i fundit i Akademisë së Shkencave dhe të Arteve të Kosovës titulluar "Kosova: vështrim monografik" (2011).

Filluar nga filozofia e Berkeleyt perceptimi është një proces mjaftë kompleks për disa arsye: 1. njohja jonë fillon me perceptime dhe është e determinuar nga të njëjtat; 2. ekzistenca e gjërave që perceptohen është e lidhur ngushtë me vetëdijen, respektivisht gjërat ekzistojnë për ata që kanë aftësinë e të perceptuarit dhe 3. vet perceptimi është i determinuar nga natyra e gjërave që perceptohen. Nga kjo del se, mos perceptimi, ose perceptimi i gabuar ndodhë në raste kur aftësia e të perceptuarit, respektivisht vetëdija nuk është në nivel të duhur për të kuptuar ekzistencën, natyrën e gjërave të perceptuara. Paraqitja e gruas, bazuar, pa dyshim, në aftësinë e kufizuar të perceptimit të natyrës së vërtetë të saj, në vështrimin monografik të ASHAK-ut është shembull reprezentativ jo vetëm i një gabimi subjektiv, por edhe i shndërrimit të këtij gabimi në një doktrinë stereotipa të paraqitjes së gruas, të legjitimuar, kësaj here, me mjete "shkencore".

Monografia "burrërore"

Nuk është e rastësishme dhe nuk befason fare se si perceptohet gruaja brenda botimit të ASHAK-ut të titulluar "Kosova: Vështrim Monografik". Nuk është befasi për dy arsye: e para, sepse nuk mund të pritët njohja e shkruar për kontributin e gruas nga një institucion, i cili gjatë tërë historikut të tij ka refuzuar "burrërore" të ketë grua në strukturat e tij. Asnjë grua....Për gjatë tridhjeteshtatë viteve... Së dyti, po ashtu nuk duhet habitur për përbërje të monografisë nga aspekti gjinor duke pasur parasysh kryeredaktorët, redaktorët, redaksinë dhe këshillin bashkërendues të monografisë në fjalë. Asnjë grua....

Nga gjashtëdhjetë e gjashtë tituj brenda monografisë vetëm tre tituj janë shkruar nga gratë (madje dy nga tre shkrime janë nga e njëjta autore). Bibliografia e monografisë e përbërë nga 644 tituj, ka gjithsej 22 tituj të autorëve gra, ndërsa nuk përfshin asnjë studim të mirëfillt të çështjes gjinore (ekziston një numër i konsiderueshëm i hulumtimeve në këtë fushë), në cilëndo fushë të jetës shoqërore në Kosovë.

Kjo bibliografi pastaj, në mënyrë të "denjë" reflektohet brenda faqeve të monografisë, dhe jo vetëm në tekste por edhe në fotografite e bashkangjitur. Gratë janë prezente në fotografi vetëm si anonimuse (p.sh "Hasjanja", ose "Femrat debatojnë për pozitën e tyre"), ndërsa fotografite të cilat tregojnë kontribuuesit e mëdhenj përgjatë historisë dhe në shumë fusha të jetës në Kosovë, dhe kanë pronësi me emër dhe mbiemër; janë pothuajse të gjitha të burrave. Kështu në kapitullin "Arsimi dhe shkenca" është fotografia në të cilën është paraqitur një grup të grave që vijojnë kursin e analfabetizimit. Në të njëjtin kapitull, vetëm disa faqe më tutje dalin fotografite e prof. Selman Rizas, Akademikut Musa Haxhiu, Ali Hadrit, Esad Mekulit etj. ndërsa në mesin e tyre asnjë fotografi të gruas intelektuale.

Në "Shëndetësi", një nga fusha që (padrejtësisht) konsiderohet fushë më e preferuar dhe njëkohësisht e dominuar (së bashku me arsimin) nga gra, janë fotografite e Dr. Ali Sokolit, Dr. Xheladin Deda, Osman Imami dhe asnjë Dr. grua. Gratë janë në një fotografi me nëntitull "Shërbime spitalore".

Te "Kultura" e vetmja grua është Mbretëresha në fron, madje edhe ajo pa emër! Njësoj vazhdon edhe në ka-

pitullin e "Gjuhës" dhe të "Letërsisë" ku janë fotografite e Hivzi Sulejmanit, Din Mehmetit, Enver Gjerqekut, Rrahman Dedajt etj. I vetmi kapitull në të cilin janë edhe fotografite (me emër dhe mbiemër) të grave është kapitulli "Teatri", ku në mesin e dhjetë fotografive të burrave gjenden edhe dy fotografi të grave: Katarina Josipi dhe Melihate Ajeti. "Kinematografia" nuk ka asnjë! Dhe krejt në fund është edhe fotografia e Nënës Terezë, por së bashku me Gjon Palin e II.

Nga tërë përmbajtja tekstuale e monografisë, e cila si tërësi reflekton dhe vlerëson në mënyrë jo të barabartë kontributin e gruas dhe burrit, më e pa arsyetueshme është paraqitja e gruas në artikullin e 15. të kapitullit të parë, "Gjeografia".

Artikulli i pesëmbëdhjetë

Nëse për diçka ekziston një konsensus brenda teorive antropologjike, pa marrë parasysh dallime në mes tyre në studimin e esencës së njeriut (kultura, vendbanimi, shoqëria, tradita, puna, gjinia etj.), ai konsiston në atë se njeriu është në rend të parë qenie shoqërore, racionale, dhe çfarë është më e rëndësishme, qenie shumëdimensionale. Tendencë që njeriu të reduktohet në vetëm një dimension (si p.sh. biologjik, racor, etj.) gjatë historisë së njerëzimit ka qenë burim i pashtershëm i konflikteve, luftërave, shkatërrimeve, ndërsa gjatë historisë së gruas ka qenë, bazament i pa lëkundur i pozitës së saj të pabarabartë në shoqëri. Biopolitika përmes të së cilës është nënçmuar pozita shoqërore e gruas potencion dallime në mes burrit dhe gruas, duke duke hiperbolizuar dallimin biologjik,

në favor të mashkullit.

Vet fakti se artikulli 15 quhet "Femra" dhe gjendet brenda kapitullit që quhet "Gjeografia", ndërsa flet për gruan, në mënyrë më të paturpshme përfshin gruan në të njëjtën kategori me florën dhe faunën. Natyrisht, njeriu është edhe qenie natyrore dhe askush nuk tenton të mohojë këtë dimension, të një strukture më të gjerë. Madje identifikimi me natyrën mund të ketë rol pozitiv në ruajtjen e së njëjtës. Por, reduktimi i gruas në biologji, gjë që konfirmohet jo vetëm me emrin e artikullit, por edhe me përmbajtjen e tij, brenda së cilës hapësira më domethënëse jepet rolit reproduktues të gruas, dhe rolit të saj tradicional si nënë dhe amvise, është diçka tërësisht e papranueshme. Aq më pak si madh që bie në sy është mosnjohja elementare e kuptimit të nocione "femër" dhe "grua", të cilat përdoren vend pa vend, varësisht nga konteksti.

Brenda të njëjtit artikull përmendet shkurtë edhe "pjesëmarrja e femrës në punësim", "përfshirja e femrës në shkollim", "inkuadrimi i femrës në institucionet politike". Paradoksi më i madh që bie në sy është mosnjohja elementare e kuptimit të nocione "femër" dhe "grua", të cilat përdoren vend pa vend, varësisht nga konteksti.

Të jetosh sot në shoqëri moderne, dhe të mos njohësh koncepte bazike të kësaj shoqërie, reflekton një tradicionalizëm intelektual në kuptimin më negativ të fjalës. Ndërsa kur është fjala për dallimin në mes të seksit dhe gjinisë, ai mësohet edhe në lëndën e edukatës qytetare në shkollat fillore: seksi (F/M) paraqet dallimin biologjik në mes të femrës dhe mashkullit (i cili nuk karakterizon vetëm llojin njerëzor por edhe botën shtazore), ndërsa gjinia është koncept shoqëror, i cili më

tepër ka të bëjë me rolet shoqërore që i imponohen grave dhe burrave brenda kontekstit shoqëror. Prandaj kur flitet për shkollim, punësim, politikë mendohet në role shoqërore të grave dhe burrave brenda fushave të ndryshme të jetës shoqërore. Dhe, prandaj është paradoksale se si këto nocione mund të vendosen brenda kapitullit "Gjeografia", e jo brenda kapitujve "Arsimi", "Kultura" "Ekonomia", respektivisht brenda kategorive përkatëse shoqërore.

Artikulli 15 po ashtu, në mënyrë reprezentative ilustron bibliografinë e mangët dhe jo adekuate të përdorur nga autorja, e cila është kufizuar ekskluzivisht në librat e shkruara nga ana e saj, e që ofrojnë një perspektivë të kufizuar të çështjes së gruas. Por, artikulli reflekton edhe problemin thelbësor që ka të bëjë me çështjen në fjalë: mos mundësinë e distancimit të vet gruas nga ndikimi socio-kulturor të një shoqërie ende tradicionale, e cila karakterizohet nga mënyra stereotipa e të menduarit mbi pozitën e gruas. Si rezultat të kësaj mbesin të pa trajtuara çështjet shumë esenciale: paraqitja e gruas në media, gruaja dhe burime ekonomike, çështja e trashëgimisë, gruaja dhe pushteti etj.

Në librin "Kur qau Niçja", thuhet se interpretuesit e çështjeve "kurrë nuk janë të ndershëm, jo me qëllim, sigurisht" pasi që "nuk mund të dalin nga korniza e tyre historike. Dhe as nga korniza e tyre autobiografike". Por kjo nuk mjafton si arsyetim në botën akademike!

(Mos) Njohja e kontributit

Duke u nisur nga parimi bazë të një shoqërie demokratike, e që është drejtësia, çdo lloj pabarazie dhe diskri-

minimi është një hap më larg vlerave, zhvillimit dhe progresit. Nëse demokracia liberale deri më sot nuk ka gjetur zgjidhje të plotë për çështjen gjinore, duke pasur parasysh pozitën e pafavorshme të gruas në sferën private të jetës, sfera publike ofron garanci ligjore dhe politika publike të cilat sigurojnë pozitën e barabartë të gruas dhe burrit në shoqëri. Pse atëherë, asnjëherë deri më tani, dhe pothuajse në asnjë shoqëri nuk ka ndodhë barazia gjinore? Përgjigja është, sepse asnjë sistem, nuk ka krijuar mekanizmat adekuat për të njohur, në mënyrë të barabartë, kontributin e secilit anëtarë të shoqërisë.

Institucione, në veçanti ato që kanë për mision udhëheqjen e ndryshimeve në drejtim të progresit të përgjithshëm shoqëror; duhet të kenë për qëllim pikërisht njohjen e kontributit dhe vlerës të secilit individ, përmes së cilës njohje, në mënyrë të natyrshe do të përfshihen individët në hierarkinë shoqërore.

Zhvillimi i përgjithshëm shoqëror nuk matet vetëm përmes ekonomisë, bujqësisë, fondit pensional, dhe sigurimit shëndetësor, por përmes të përfshirjes së barabartë të dy gjinive në krijimin, shpërndarjen dhe shfrytëzimin e të mirave të përgjithshme shoqërore. Nëse kthehemi edhe një herë në fillim të tekstit, do të kuptojmë se sa ndikim domethënës në këtë drejtim ka mënyra se si paraqiten, respektivisht perceptohen rolet gjinore brenda shoqërisë.

Ndërsa roli i gruas intelektuale është i pazëvendësueshëm. Sepse "përgjegjësia jonë ndaj jetës është që të krijojmë më të lartën, jo të riprodhojmë më të ulëtën." (Kur qau Niçja, faqe 215)

QYTETI PA DASHURI

652 burrat dhe 20 gratë e Prishtinës

Gruaja kosovare është nxjerrë nga historia dhunshëm duke e tërhequr për flokësh, për ta përligjur imoralitetin dhe agresionin e (pu)shtetit mashkullor. Në traditën kosovare është instaluar një moral fals dhe i dyfishtë, për ta justifikuar diskriminimin e shpesh edhe dhunën fizike ndaj gruas, duke u bazuar herë në norma kanunore (tribale) e herë në parime fetare, por shpesh edhe në postulate patriotike?

Halil Matoshi

Gjithnjë më ka impresionuar shenjëzimi i rrugëve me numra e jo emra njerëzish realë, sidomos jo të politikanëve dhe asnjëherë nuk më kanë impresionuar emrat e heronjve dhe monumentet mesjetare me kuaj, shtiza e shyta, me shpata e kurora mbi krye.

Gjithnjë dhe gjithandë pos në gjeografinë shqiptare më kanë impresionuar gratë e fuqishme nëpër histori si dhe monumentet e tyre.

Kosovarët vazhdojnë të jenë robër të historisë dhe miteve, nga të cilat burojnë edhe tabu që janë kodifikuar në Kanunin e Maleve, por edhe aso fetare, fetishe për gratë, të shtresëzuara me rëndësi të thella në traditën shqiptare. Sipas Dr. Nicola Mai, këto tabu çojnë në një rend simbolik fallocentrik dhe heteropatriarkal në të cilin, po t'i referohemi Lacanit nuk ekzistojnë dy sekse, por një i vetëm: Njëri dhe Tërëti rreth tij. Sipas këtij rëndi autoritar dhe homogjen, vetëm burrat e vërtetë, apo sikurse thotë Herzfeld, vetëm burrat që "dinë të tregohen burra", janë ruajtësit dhe mbajtësit e nderit dhe respektit dhe vetëm ata kanë të drejtën të administrojnë pushtetin duke afirmuar mbizotërimin dhe dominimin e tyre mbi "të tjerë" me më pak nder dhe kryesisht jopatriotik, pra me më pak mashkullorit, sipas mendësisë tipike shqiptare: "Po vjen një njeri me një grue!", dhe nëse "ajo" është e fuqishme, këto tipare nuk i ka të seksit femëror, por veti të panatyrshme!

Pra, gruaja në traditën shqiptare kanunore zihet "rob" dhe kur ajo shfaqet cilësi jo të rëndomtë femërore, shndërrohet në "grue burmeshë".

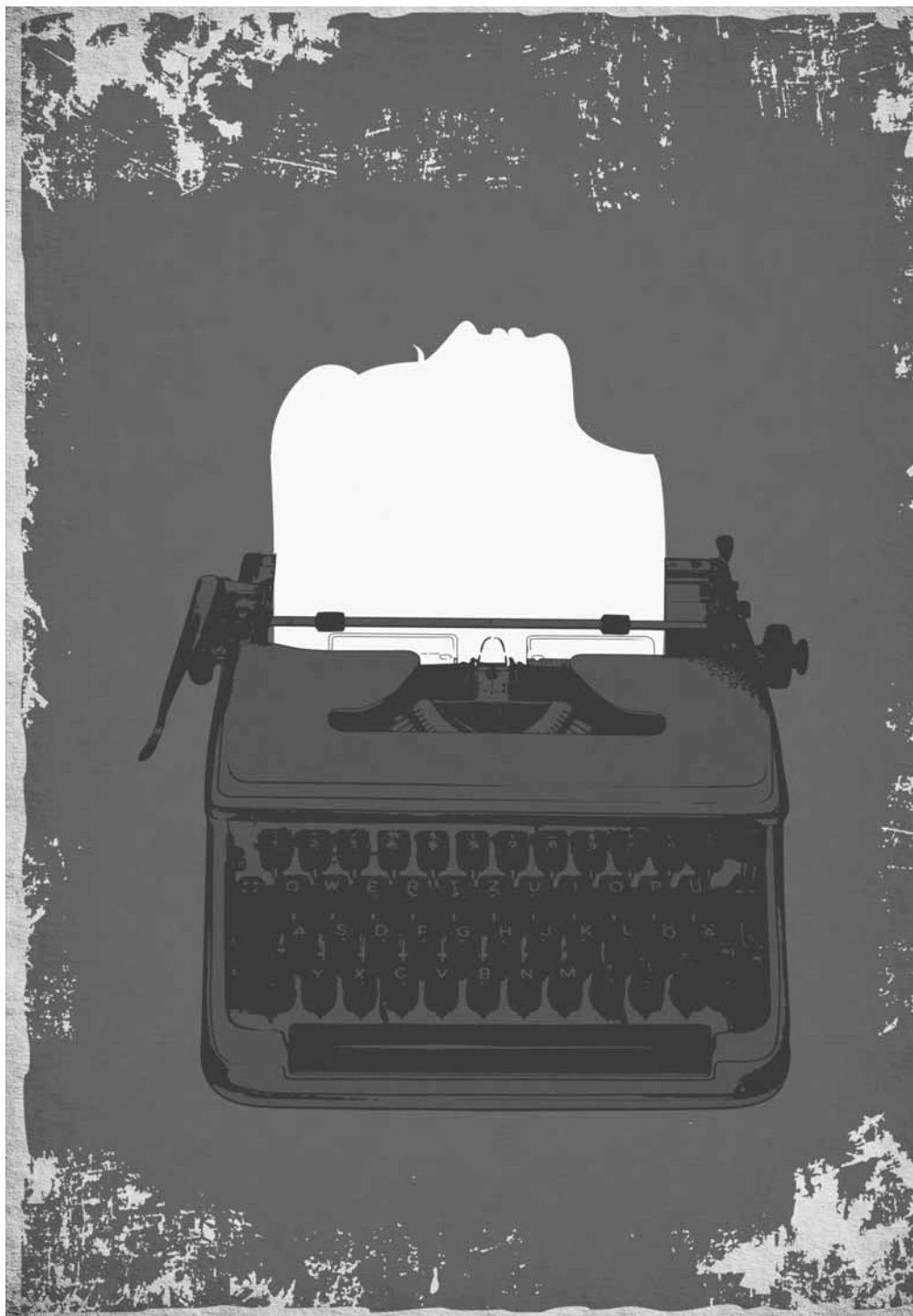
Studiuesi Mai vlerëson se gruaja shqiptare (por edhe grupet tjera margjinale shoqërore) meqë nuk u përgjigjet këtyre standardeve normative të mashkullorizuar dhe hegejmonizuar me respektueshmëri dhe nder, ndajnë funksionet e përbërësve tjerë, duke i shërbyer kësaj, nëpërmjet ndërveprimeve socio-kulturore, dallimit të subjekteve të privilegjuar hegejmonë.

"Pozicioni i tyre në fushën diskursive është ai i nënshtrimit të heshtur dhe të pafuqishëm ndaj subjektit fallocentrik, mashkullor që sundon skenën simbolike dhe po ashtu edhe peizazhin socio-kulturor shqiptar", thotë Mai.

Në anën tjetër Michel Foucault te "Vullneti për dije" mendon se pushteti e detyron në mosekzistencë seksin.

"Pushteti vepron duke shpallur rregullën: Sundimi i pushtetit mbi seksin sigurohet përmes gjuhës, ose më saktë nëpërmjet aktit gjuhësor i cili, duke qenë se artikullohet dhe thjesht nga fakti i artikullimit, prodhon gjendje ligjore."

Pushteti flet, thotë Foucault, dhe fjala vlen si rregull. Kësisoj, forma e kulluar e pushtetit mishërohet te funksioni i legjislatorit dhe, në lidhje me seksin, mënyra e tij e veprimit është e tipit juridiko-ligjërimit. Kjo logjikë pushteti mbi seksin, sipas këtij autori, së këndeji shfaqet si logjika paradoksale e një ligji të trefishtë: detyrim në mosekzistencë, mosshfaqje (mbulim) dhe heshtje. Në këtë kontekst, vitin e kaluar në një pllakat në Prishtinë u mbulua me fashë të bardhë gjiri i një nëne, nga një fotografi e "The Times" që ishte shndërruar në ikonë të përbotshme të vuajtjes së civilëve kosovarë gjatë

përndjekjes nga fashizmi serb.

Para do kohësh shkrova për një fletore shënimesh që u ishte shpërndarë deputetëve në Kuvendin e Kosovës ku shqueshin disa proverba tradicionale që fyenin gruan si qenie jo e denjë për pushtet, madje as në fushën e dijes.

Dhe njëri nga komentuesit mashkullor me cinizëm më shkruante: "I paskan fyer gratë, e ani pse je prekur ti?"

Ky është vendi që burri nuk është vetëm Zot, Profet dhe Pushtet, por edhe ai që vlerëson burrërinë dhe të burrave tjerë, që janë ose mendojnë ndryshe, njëjtë sikur ai vendos për nderin dhe "burrërinë" e gruas, sepse tiparet si trimëria, atdhetaria, mençuria, guximi etj, janë ekskluzivisht në pronësi të mashkullorit.

Në Evropën Perëndimore dominojnë emrat e rrugëve që janë shkrimtarë e filozofë, dhe, po ashtu shumë gra. Emërtimi i shesheve dhe rrugëve sipas grave të zonja por të brishta shprehin qytetërimin e akëcilës shoqëri.

Po ku është shoqëria kosovare në këtë kontekst?

Të hedhim një vështrim të shpejtë tek emërtimi i rrugëve në Prishtinë, sa për të parë që edhe kur burrat e

hapin zemrën ndaj përfshirjes së sa më shumë grave në këto emërtime, ata ngelin pa ide, nuk u bien ndër mend asnjë grua e merituar, por në kokat e tyre vlojnë Azemat, Ademat, Bajramat, Longarat... e kështu deri në pre-histori...

Natyrisht tek gjyshërit e supozuar pellazgo-iliro-dardano-albanokosovarë...

Një komision i ngrehur nga Asambleja komunale e Prishtinës, ka propozuar rishtas emërtimin e 171 rrugëve, kurse katër janë lënë "rezervë", pra nuk janë pagëzuar.

Dhe nga ato 171 emra, dominojnë burrat e dheut, kurse anëtarëve të komisionit i kanë ra ndër mend vetëm 7 emra grash!

Nganjëherë ishte thirrur në ndihmë edhe folklori popullor ose kujtesa e popullit, për personazhe rapsodish, që nuk janë historikë, ose së paku jo të mbështetur në faktin shkencor dhe në këtë kontekst, thjeshtë ka mund që ndonjë rrugë në kryeqytetin kosovar të pagëzohet edhe "Kanga e gjarpnit", ose "Qika paturëshë"!!!!

Nëse nuk vlenë ndonjë kriter më serioz, për propozim dhe arsytim, pse të mos ketë Prishtina edhe ndonjë rrugë të bazuar në legendat dhe besëtytnitë popullore, si këto që

theksova më parë!?

Më këtë listën e fundit, ndër emrat e propozuar dhe të miratuar me shumicë të madhe votash, kanë zënë vend vetëm 101 njerëz të kulturës, artit, arsimit si mjekë, arkitektë, muzikantë, aktorë, profesorë, kundruall 552 heronjve, luftëtarëve e veprimtarëve politikë, antiosmanë e ballistë antikomunist, pastaj kuislingë (Xhafer Deva e Rexhep Mitrovica) e partizanë komunistë që nga Ganimete Tërbeshi e Qemal Stafa e deri te Fadil Hoxha, si dhe politikanë komunistë Mahmut Bakalli, Nebi Gashi e Nazmi Mustafa...

Por jo edhe Drita Dobroshti (veprimtare politike, kryetare e Dhomës për Edukim dhe Kulturë në Parlamentin federal të ish-Jugosllavisë dhe bartëse e funksioneve politike në Kosovë.)

Ndërkohë që harrohen njerëz që e kanë bërë këtë Kosovë edhe nga fusha e mësuesisë, sportit etj; pse jo edhe Lah Nimani e Mentaz Allajbegu...

Dihet, popujt e vegjël dhe të vonshëm në histori vuajnë nga kompleksi i madhësisë së projektuar dhe në këtë mënyrë përveçojnë figura të mëdha, duke i shpallur "tanët" pa ndonjë mbulesë fak-

tografike.

Në këtë vazhdë, Prishtina aktualisht i ka tre Perandorë, Dioklecianin, Justinianin dhe Lekën e Madh (Aleksandri i Maqedonisë); Gjashtë mbretër (Agron, Bardhyl, Genc, Longar (ky madje dy herë), Pirro, Zogu I; e një mbretëreshë, Teutën, po jo edhe emrin Nana Mbretëreshë, Geraldine, si dhe një Prince (Wilhelm Wied) por asnjë princeshë!?

Po ashtu ka plot emra hoxxhallarësh e priftërinjsh e shenjtorësh, që nga Papa Gjon Pali II, At Zef Pllumi e Imzot Nik Prella, por jo edhe Zoja Ruzare!

Katër pashallarë otomanë figurojnë në adresat e rrugëve prishtinase, Ali Pashë Guçia, Mehmet Pashë Deralla, Ali Pashë Tepelena, Maliq Pashë Gjilonli (po jo Muhamed Aliu - Themeluesi i Egjiptit modern) dhe ky fakt të çon pikërisht në mendësinë otomane, ku asnjëherë asnjë grua s'u bë Pashë, por të gjitha robëresha dhe ndonjëra më me fat sulltanëshë. "Nxjerrjen" e gruas nga historia shqiptare, Mai e sheh edhe si trashëgimi pesëshkullor osmanë.

Në këto lista, ka boll shkrimtarë, po jo edhe Anton Pashku e Azem Shkreli!?

Dhe sidomos jo ndonjë shkrimtare kosovare si Hida Halimi p.sh. ose ndonjë mendimtare a poete e përmasave botërore si Hannah Arendt apo Wislawa Szymborska!

Ka shumë muzikantë, por jo edhe Rexho Mulliqi; e posaçërisht jo Nexhmije Pagarusha, Nazmije Hoxha e Fitnete Rexha...

Shumë aktorë prej Aleksander Moisu deri te Bekim Fehmiu e Faruk Begolli, por jo edhe piktorët Muslim Mulliqi e Nysret Salihmigiqi; dhe posaçërisht jo Melihate Ajeti, Adriana Abdullahu, Naxhije Deva, Meribane Shala dhe Lajde Sopli...

Pra Prishtina i ka dy Longara, dy Bajram Curra, dy Xheladin Kurballia... dhe asnjë dëshmore të Jasharëve të Prekazit, si Nana Zahë dhe Adilja, gruaja e Ademit (dëshmore), po edhe të Nurie Zekajt dhe Nanës Ajshe (atdhetare.)

Do të lexoni tabelat me nëntë Rexhepa (një nga ta kryeministër nazist), nëntë Mehmeta, tetë Ahmeta, gjashtë Saliha, po jo Sali Berisha; pesë Sylja e Sylejmana, pesë Abdyla, pesë Alia, pesë Bajrama, pesë Bedria, katër Tahira, katër Azema, katër Hasana (po jo Hasan Prishtina); gjashtë Ibrahimia (po jo Ibrahim Rugova, thonë se do të ngrihet Sheshi me emrin e tij), pesë Uka e Ukshina; gjashtë Ismeta, gjashtë Afrima, do Agima e kështu më radhë, sipas hartës tradicionale të homonimeve shqiptare-kosovare.

Nëse kriteri i mosemërtimit të rrugëve me emra njerëzish të gjallë është thyer me mbështetësit e padyshim të kauzës së Kosovës si Bill Clinton, Madeline Albright, Jamy Shea dhe me Bob Dolle atëherë pse të mos emërtohem rrugë edhe me emrat e Nexhmije Pagarushës (këngëtare), Sahadete Mekulit (mjekë), Natasha Kandiçit (humaniste).

Nëse aq shumë u pëlqen kosovarëve Miss Edith Durham pse të mos u pëlqejë edhe Christine Von Kohl, që ishte avokatja më e zëshme e Kosovës në Helsinki Watch dhe në medat austriake, që influencoi së këndeji edhe Qeverinë austriake në krah të çështjes së Kosovës.

Së këndeji nga tre bulevardet prishtinase vetëm një mban emrin e një gruaje (Nëna Terezë), kurse nga dhjetë sheshet e kryeqytetit katër mbajnë emra grash, si: Miss Edit Durham, Xhevë Lladrovci, Medlin Olbrajt dhe Shote Galica.

Rrugët e Prishtinës i kanë shënjëzuar 20 gra, prej të cilave vetëm katër vijjnë nga fusha e artit dhe kulturës, Tefta Tashko, Marije Kraja, Katarina Josipi dhe Musine Kokalari.

Të tjerat vijjnë nga lufta dhe veprimtaria politike...

OPINION

Feminizmi sot: nevojë apo ekstravagancë?

Por, përkundër mendimit mjaft të popullarizuar se feminizmi ka shkaktuar ndryshime marramendëse kulturore në dobi të femrës, megjithatë lëvizja e gruas vazhdon të jetë një nga lëvizjet më efikase dhe më të dobishme për barazinë shoqërore...

Lindita Tahiri

Përgjithësisht besohet se feminizmi i ka arritur qëllimet e veta, madje ka dhe mendime se këto qëllime janë tejkaluar. Doris Lessing, fituese e çmimit “Nobel” dhe autore e romanit ikonik për feminizmin Fletorja e artë thotë: “Nuk kam asgjë të përbashkët me feministet, ato janë shumë të ngurta dhe të vrazhda, të lënë përshtypje se nuk mund të pajtohesh e as të kënaqesh me meshkujt shoqëria e jonë ka krijuar pavetëdjshëm një paragjykim se vajzat janë të këndshme dhe djemtë janë të këqij” (Lessing: 2001). Por, përkundër mendimit mjaft të popullarizuar se feminizmi ka shkaktuar ndryshime marramendëse kulturore në dobi të femrës, megjithatë lëvizja e gruas vazhdon të jetë një nga lëvizjet më efikase dhe më të dobishme për barazinë shoqërore duke trajtuar çështje të rëndësishme thelbësore siç është shndërrimi i femrës në objekt apo konsumi i ndërlihdur me ‘industrinë e seksit’.

“Ku shkuan gjithë ato femra interesante?” pyet autorja Nina Power, në librin e saj Gruaja njëdimensionale (2009) (që aludon në titullin e Marcuse Burri njëdimensional (1964)), dhe vazhdon më tej: “A thua kaq lehtë u plotësuan dëshirat e feministeve, me vetëkënaqësinë në parajsën e shopping-ut, me tringëllimën e byzylykëve lepu-rushash të playboy-it dhe me depilimin e vijave të bikinit?”.

Për rrezikun nga ideali i uniformizuar dhe i standardizuar i bukurisë femërore mund të debatohet gjatë, por gjithsesi sot mbizotëron bindja se bukuria e femrës në radhë të parë gjendet tek pamja e saj, prandaj dhe ‘recetat’ për bukurinë femërore janë përhapur dhe shpeshuar aq shumë sa madje janë shndërruar edhe në një “kundërveprim të fuqishëm ndaj feminizmit, kundërveprim që e shfrytëzon standartin e bukurisë femërore si armë politike për ndalimin e përparimit të gruas” (Kat Banyard 2010). Madje dhe në rastet kur femra arrin fuqi supreme vendimmarrëse politike siç është rasti me Presidenten në Kosovë, mediat manifestojnë një diskurs paragjykes gjinor dhe e angazhojnë publikun më shumë me tema lidhur me dukjen dhe veshjen e saj, madje edhe me dukjen e gjuhës dhe tingëllimin e të folurit të saj, se sa me përmblajtjen dhe domethënien e asaj që flet Presidentja. Për më shumë, edhe në mjediset që konsiderohen ndër më të avancuarat nga aspekti i barazisë gjinore, siç janë SHBA-të, fushata e kandidatit për presidente dëshmoi po këtë imazh stereotipikisht të automatizuar për gruan si kategori e shoqërisë që i takon sferës së amvisërisë dhe që nuk përket në mjedisin politik dhe nuk meriton të jetë pjesë e procesit vendimmarrës.

Natyrisht se raportet gjinore janë ngushtë të lidhura me raportet e fuqisë dhe pushtetit, dhe ato nuk transmetohen vetëm përmes vendimeve të mëdha, si për shembull përcaktimi për kuotën e deputeteve femra në Parlamentin e Kosovës. Raporti i pabarabartë i pushtetit mes dy gjinive transmetohet me gjëra në dukje të vogla, siç janë përjasjet e përditshme mediatiske dhe imazhet e reklamave, që ndikojnë drejtpërdrejt në krijimin e paragjytimeve dhe stereotipave për femrën, në konstruktimin shoqëror të femrës si një qenie e dukjes, dhe jo e përmbajtjes. Një diskurs i tillë me paragjytime gjinore, nuk kursen asnjë sferë të hapësirës publike, që nga reklammat e çamçakëzëve, këngët e popullarizuara, editorialet hijerënda, deri te fletëpalosjet për regjistrim në universitetet e shumta të trevave shqiptare. Për më shumë, kjo ideologji rozë është befasisht e pranishme edhe në prodhimet mediatiske që përdoren të jenë avangarde dhe të kenë marrë pikërisht rolin kritik dhe korrigjues të shoqërisë. Për shembull, parodia kritike “The Pimpsons” në Kosovë, me gjithë fuqinë e ironizimit dhe origjinalitetin në trajtimin e realitetit të Kosovës, megjithatë shpërfaq seksizëm të skajshëm në portretizimin e femrës. Po kështu bën nga ana tjetër e kufirit emisioni “Fiks fare” ku, me gjithë ironinë e mprehtë që pothuaj nuk lë pa prekur asnjë dukuri të rëndësishme për realitetin shqiptar, shndërrimi i femrës në objekt arrin përmasa vulgare. Madje, edhe një mendësi e re dhe premtuese, me frymë të shëndoshë rinore dhe ardhmëri, që po mëton ta rikthejë komunikimin brenda kombit, komunikimin e dëmtuar deri në kufi të anormale - Aleanca Kuqez, në një nga manifestimet publike e shfaq patriotizmin përmes flamurit kombëtar të qepur si fustan me dekolte për vajzat e reja aktiviste, roli i vetëm i të cilave është që t'i ofrojnë vijat e gjymtyrëve të trupit për flamurin (edhe pse cinikët pas-feministë do të thoshin se më mirë na del me shqiponjën dekolte se sa me flamurin me gjashtë asteriks).

Sidoqoftë, kjo ideologji e pabarazisë gjinore dhe ky pushtet “i padukshëm” i gjinisë “së fortë” është më i fuqishëm, pikërisht sepse duke qenë gjithandë rëndomësohet, dhe nuk vërehet lehtë. Ai për nga natyra është pushtet kognitiv, i mbështetur në internacionalizimin e automatizuar të normave të caktuara gjinore, dhe manifestohet në veprimet tona të përditshme dhe në rutinën e prodhimeve gjuhësore që gabimisht perceptohen si të natyrisht dhe legjitime. A mund ta përmirësojë feminizmi këtë perceptim? Mund ta përmirësojë vetëm pasqyra magjilke, atëherë kur gruaja do ta pyesë: “Pasqyrë moj pasqyrë, kush është më e mëçura në botë?”

Disa gjëra të imëta bëjnë ndryshime të mëdha në jetën personale të njerëzve. Kur kam folur për herë të fundit me Rrjetin e Grave të Kosovës, shpalluam një pjesë të rrëfimit tim, dhe luftën e vazhdueshme pretenduese dhe konfirmuese të vendit tuaj, si një grua në një botë të dominuar ende nga burrat - në Kosovë, në Ballkanin Perëndimor, në Evropë dhe në botën anembanë. U rrëfëva pjesëmarrëseve sesi u mësova të isha në ballë të takimeve dhe të kërkova ta merrja fjalën ndër të parat në një debat - dhe jo në fund, kur mund të ishte tepër vonë që të më dëgjohesh fjalë.

Ulrike Lunacek

Dhe isha shumë e befusuar kur një grua e moshuar kërkoi fjalën dhe tha se ajo e kishte marrë fort afër zëmër komentin tim dhe se në të ardhmen do t'i mbante mend fjalët e mia. Dita Ndërkombëtare e Gruas është një prej atyre ditëve kur ne duhet t'i kujtojmë gratë që ishin para nesh, dhe të përdorim shembujt e tyre për ta fuqizuar veten dhe të tjerat, me qëllim që t'i sfidojmë dhe ndryshojmë strukturat patriarkale që mbizotërojnë, ku më pak e ku më shumë, në të gjitha pjesët e botës. Kur isha rioshe, nuk kishte femra në botën e politikës dhe ekonomisë - së paku asnjë prej atyre që mund të shiheshin në lajme televizive ose nëpër gazeta. Kjo ka ndryshuar, por jo mjaftueshëm. Është teoria e “masës kritike”, që argumenton se neve na duhet dhënë hapësirë prej tridhjetë për qind në çdo fushë, me qëllim të shënojmë ndryshim real dhe të qëndrueshëm.

Në këtë sens, gratë e Kosovës tashmë kanë shënuar një hap përpara drejt arrijtes të qenit një masë kritike: Në parlamentin tuaj, një e treta e deputetëve duhet të jenë femra, dhe kjo duhet të sigurohet edhe në lista zgjedhore. Dhe ju e keni një grua presidente, e vetmja në Evropën Juglindore (të tjera nuk ka shumë as

EDITORIAL

Gra të njëmendta

Grave u duhen dy aspekte për t'u shpërfaqur, si dhe për të marrë dhe për të ruajtur pozitën tonë të drejtë në shoqëri: Pavarësia ekonomike dhe emocionale

në Bashkimin Evropian).

Natyrisht se nuk mjaftojnë vetëm shifrat: “Të qenët grua nuk është vetëm një shifër sa për sy e faqe të një programi”, por është një fakt se në përgjithësi gratë janë më pak të vetëshfaqura, sesa burrat, dhe kësaj shpeshherë mendojnë se dinë sa duhet, se nuk kanë studiuar sa duhet, se nuk janë mjaft të përgatitura, nuk duan të presin dhe të shohin, e kështu me radhë - ndërkaq burrat në përgjithësi kanë mësuar fort ta prezantojnë veten, madje edhe në qoftë se dija dhe përvoja e tyre nuk është e mjaftueshme për një post. Studimet gjithashtu tregojnë se burrat kërkojnë paga më të majme kur aplikojnë për një vend pune, sesa gratë - ne jemi shumë modeste! Prandaj, transparenca për të ardhurat duhet të jetë një detyrim për çdo kompani dhe institucion publik, sikur ndodh në Shtetet e Bashkuara të Amerikës, apo në shtetet skandinave. Jam fort e bindur se grave i duhen dy aspekte për të ardhur më shumë në shprehje, si dhe për të marrë dhe ruajtur pozitën tonë të drejtë në shoqëri: Pavarësia ekonomike dhe emocionale. E para është goxha e qartë: duhet t'i keni të ardhurat tuaja materiale - e për këtë arsye është themelor një edukim i mirë! E dyta u referohet grave që duhet t'ia dinë vlerën vetes: nëse nuk u shkoqet nga mendja se vlera juaj si një qenie njerëzore në thelb përkufizohet thjesht në të qenët një grua dhe një nënë, në shërbim të të tjerëve, duke përcuruar vlerën dhe identitetin tuaj nëpërmjet një burri - bashkëshortit dhe babait të fëmijës tuaj - atëherë e huqni aspektin fillestar të identitetit, që ka për qëllim gëzjen e vlerës brenda unit tuaj si një krijesë njerëzore. Kjo është themelore dhe kjo duhet të jetë pjesë e edukimit fillestar të fëmijërisë, kopshtit të fëmijëve dhe edukimit fillor, në familje dhe në shkollë: Djemtë, ende, si një rregull, mësohen ta shfaqin veten në qendër të vëmendjes, derisa vajzat mësohen të kujdesen sesi të tjerët bëjnë dhe thonë, dhe të kujdesen për të tjerët, e jo në radhë të parë për vetveten. Tani të dyja gjërat janë të domosdoshme për një qenie të kompletuar njerëzore: shpërfaqja e vetes në qendër të vëmendjes, dhe në të njëjtën kohë, të tregoni kujdes për të tjerët. Problemi në shoqëritë tona, të

strukturuara në mënyrë patriarkale, është se ende këto vlera i atribuohen kësaj, apo asaj gjinie. Dhe nëse një grua vendos të mos martohet dhe/ose të mos ketë fëmijë, ose madje të jetojë me një grua tjetër, ajo konsiderohet se nuk qenka një ‘grua e njëmendtë’? Në anën tjetër, burrat që kanë bërë bajagi vjet dhe nuk janë martuar, quhen beqarë, me një konotacion shumë pozitiv. Femrat e pamartuara që kanë bërë goxha vjet konsiderohen ‘virgjëresha të plakura’, një atribut shumë nënçmues.

Fuqizimi gjithashtu nënkupton një luftë të fortë kundër dhunës ndaj grave. Është një prej krimeve më të tmerrshme. Nëse marrim parasysh se një në tri gra do të dhunohet ose rihet në jetën e saj, dhe se shfuqizimi dhe nënvlerësimi i grave është një zhvlerësim i vetë jetës - atëherë pse ne humbim kohë kot dhe përsëri na shfaqet pyetja se pse lufta kundër dhunës ndaj grave nuk është një prioritet numër 1 në mbarë botën. Kjo i mban gratë peng të frikës dhe zemërimit - të dyja baza shumë të këqija për prirje drejt një jete të sukseshme dhe të plotësuar.

Dhe ta merr mendja se na duhen ligje dhe rregulla për të arritur, një ditë, barazinë dhe të drejtat e barabarta: Kuota (si 33-përqindëshi i Kuvendit të Kosovës), transparenca në të ardhura: tregoni çfarë paguani (për biznesit), ‘tregoni çfarë përfitoni’ para punëtorëve dhe të punësuarve. Ligjet për të siguruar paga të barabarta për punën e njëjtë - kontrollojnë këtë. Dhe ligje e veprim qeveritar për ta luftuar varfërinë e grave, sidomos në mesin e grave të pamartuara dhe të atyre të moshuara.

Veprim afirmativ do të thotë se nëse një burrë dhe një grua janë barabartë të kualifikuar për një vend pune, atëherë të zgjidhet një femër për atë vend pune - derisa pesëdhjetë për qind e grave dhe pesëdhjetë për qind e burrave janë të përfaqësuar në çdo fushë dhe në çdo nivel hierarkie të jetës publike dhe të kompanive private. Gjithashtu është shumë me rëndësi që të merren femra “që mund ta mësojnë punën” derisa do të shoqërohen me një kujdes të shtuar. Kjo gjithashtu do të krijonte mundësi të mira për gratë dhe femrat e reja, si dhe për fuqizimin e tyre.

Dhe natyrisht se i rëndësishëm është edukimi, edukimi, edukimi - sepse pa të, asnjë grua (as burrë) në botën e sotme nuk ka mundësi të ketë një vend pune dhe të ardhura me të cilat do të mbijetojë dhe jetojë, dhe që i japin bazë për t'i shkuar fjalë të thotë JO, kur ju nuk dëshironi të zieni, pastroji, bëni dashuri, ose çfarëdo qoftë, dhe ju fuqinë madje për ta braktisur bashkëshortin tuaj kur ai ju rrah dhe abuzon, ose madje ju dhunon ju dhe/ose fëmijët tuaj. Ne porsa patëm një performansë jashtëzakonisht të suksesshme të “Monologët e vaginës” të Eve Enslerit në Parlamentin Evropian, ku nëntë eurodeputete nga nëntë vende anëtare të Bashkimit Evropian, përfshirë dhe mua, lexuam nëntë rrëfime të grave të ndryshme të botës; një ushtrim mbresëlënës dhe fuqizues, që qel sytë për ashpërsinë, dhe gratë e bukura që e përjetojnë atë. Kishim shumë se pesëqind njerëz në audiencë, një mbështetje frymëzuese për vazhdimin e luftës për të drejtat e grave.

A jemi ‘virgjëresha të plakura’, shtëpiake të moshës mesatare, gra të zëna pas karrierës, nëpunëse të angazhuara, apo bukuroshe të reja: nuk varemi nga atributet e burrave për ne, jemi gra të njëmendta, dhe kjo është ajo çfarë duam të jemi - dhe mbajeni në mend këtë, festojmë Ditën Ndërkombëtare të Gruas që 101 vjet!

Editorial për botimin e veçantë - Koha për Gratë

(Autorja është anëtare e Parlamentit Evropian për të Gjellbrit/EFA-s nga Austria dhe raportuese për Kosovën)

Autoriteti i grave në shkencë

Shkenca, së paku ajo moderne, ka të bëjë, në një mënyrë shumë të veçantë, me pushtetin. Gjatë procesit (si është përshkruar nga Hannah Arendt) të dobësimit progresiv, në epokën moderne, të pushtetit në format e tija klasike, e vetmja formë pushteti që ende ruan fuqinë e saj e bile edhe përfunduar duke i përfshi dhe zëvendësuar të tjerat, është ajo e shkencës,

Diana Sartori

Po të shohim fushën e mendimit dhe studimit, që në përgjithësi quhet 'gjinia dhe shkencë', gjëja më e dukshme që vërejmë është se në dhjetë a pesëmbëdhjetë vitet e fundit, posaçërisht në punën anglo-amerikane, ka pas një zhvillim mjaft të rëndësishëm në këtë fushë, së paku kur shohim biografitë gjithnjë e më të gjata që duhen cituar. Këto bëhen edhe më të gjata prej përprekëve të fundit, dhe shpesh mjaft kontraktuese, për të organizuar materialin ekzistues, dhe për të definuar saktësisht gjendjen e fushës. Përgjatë këtyre viteve, kam reflektuar mbi gjininë dhe shkencën, duke u munduar t'i lidh ato që kanë lindur në diskutimet anglofone me termet e debatit italian, që e kam më afër shtëpisë, dhe mënyra e sjelljes më ka kaluar nëpër disa faza. Fillimisht, ndjeva një kureshtje optimiste, që u kthye në distancë e mosbesim, dhe, tash rishitazi, prapë kam filluar të interesohem. Këto faza, për mua, janë shënuar nga dy 'shenja', që do të mundohem t'i shpjegoj.

Shenjen e parë e pash në 1988, duke lexuar nga përmbledhja e pikave që kishin dalë në Barbara Imber dhe Nancy Tuana's në Hypatia, të ribotuar në përmbledhjen Feminizmi dhe Shkenca (Tuana 1989).

Imber dhe Tuana nisin duke thënë se 'ka konsensus ...se shkencë nuk është neutrale kundrejt vlerave, se shqetësimet kulturore/politike hynë në epistemologjinë, metodologjinë dhe përfundimet e teorisë dhe praktikës shkencore (Imber e Tuana 1988:139). Më bëri shumë përshtypje një pohim aq i hapur për rëndësinë e politikës në shkencë dhe në të menduarit mbi shkencën. Më dukej se ishte e kundërta, se kjo referencë në politikën dhe mënyra se si hyn ajo dhe si ndikon në aktivitetin shkencor më shumë bëhej, në debatin aktual, për shkak të një reference jorefektive traditës marksiste dhe teorisë kritike në një anë, ndërsa në anën tjetër, një traditë më të re të kritikës epistemologjike të pozitivizmit, e jo që ishte me të vërtetë një vetëshqyrtim i lidhur me kuptimin, drejtimin dhe efektivitetin e politikave të grave. Si pasojë, mundësitë politike të feminizmit përfunduan si të varura në këto dy tradita kritike, përderisa çështja e politikës së grave mbeti krejtësisht e shkatërruar nga koncepti tradicional i politikës. Kam menduar se ishte e vështirë që të paramendohet një dialog mes kësaj lloji tradite dhe asaj me të cilën jam e lidhur, për faktin se isha rritur në Itali në atë kohë dhe që rrënjën më të thellë e kisha lidhjen me reflektimin dhe praktikën politike të lëvizjes së grave. Si rrjedhojë, sjellja ime kundrejt debateve anglo-amerikane mbi gjininë dhe shkencën është shënuar nga ideja se mes nesh kishte një largësi pothuajse të pakapërcyeshme.

Shenja e dytë që e përmend vetëm se ma forcoi besimin, por po ashtu ma ndryshoi sjelljen. Në të vërtetë, disa prej pozicioneve që janë marrë tash së voni brenda këtij debati më duket se po i japin diskutimit një ndryshim të mirëfilltë në drejtimin e debatit, kështu që largësia nuk duket aq e madhe. Kjo ma bën më të lehtë që ta paramendoj mundësinë, e qe besa edhe vlerën, e asaj se çfarë të përbashkëttash mund të kenë debatet tona. Ky ndryshim fitimprurës u promovua nga gruaja që ndoshta ka kontribuar më së shumti në zhvillimin e debatit mbi shkencën, Evelyn Fox Keller, dhe që ka mundësuar diskutimin e gjithëpërhapur, në mesin e feministëve amerikane, të çështjes së konfliktit mes grave.

Libri i saj i bashkëredaktuar, Konfliktet në feminizëm, përfshin, bashkë me diskutimin e konflikteve

politike, një artikull të shkëlqyeshëm për konfliktet në shkencë, shkruar nga Helen Longino dhe Evelyn Hammonds. Bash në këtë artikull, dhe në kontekstin e konfliktit shkencor, gjeta 'shenjen' më të saktë se të dy traditat që i përmenda mund të konvergojnë.

Helen Longino niset nga intuita se konfliktet që po ndodhin përbrenda debatit për gjininë dhe shkencën mëshëpin terrenin e mirëfillt të argumentit. Përderisa në sipërfaqe ka mospajtim mes mundësive epistemologjike ose filozofike, në realitet çështja ka të bëjë me mospajtime të natyrës politike, sidomos mbi atë se nëse dikush do ta ndërroj shkencën nga 'brenda' ose nga 'jashtë'. Megjithatë, këto dallime nuk konfrontohen si të tilla, më e mira do të ishte sikur të mos përmenden. Pse kjo? Të gjitha hipotezat e Longino's sugjerojnë të njëjtin shpjegim: konfliktet 'thyhen përmes syve të babës'. (Hirsch e Keller 1990:176) kështu që gratë ndahen mes vete me ndarjet tradicionale të burrave, dhe luftojnë për një dhe të vetmin vend afër mashkullit. Ftesa që bën në paragrafin e saj të fundit na fton që të shohim se sa të reja i kemi argumentet, të lirohemi nga kufijtë e ngushtë që na janë caktuar nga kategoritë tradicionale- duke njohur faktin se kjo nuk do të thotë eliminim i mospajtimeve mes grave – dhe është baras me një ftesë për t'i ikë nënshtrimit ndaj imazhit 'të thyer përmes syve të babës tonë'. Me e lënë anash Helen Longino, dhe duke përdorur gjuhën e traditës të cilën e di shumë mirë, do të thosha, nënshtrimi rendit simbolik atëror.

Ndërhyrja nga Helen Longino (si ajo e të tjerëve si Fox Keller, Hammonds, Teresa de Lauretis ose Jacquelyn Zita) tregon një vetëdijje për domosdonë e lidhjes së perspektivave të hulumtimit të grave, që në këtë rast janë hulumtimi epistemologjik dhe shkencor, me një dimension politik më të mirëfilltë të reflektimit feminist të disa viteve të fundit. Një qasje e tillë e karakterizon stilin e feministit italian (sikur e kanë vërejtur mirë. Psh, në Konferencën Ndërkombëtare të teorisë feministe në Glasgou në korrik të vitit 1991), që gjithmonë ka synuar mbajtjen e lidhjes së fortë me elaborimit teorik dhe praktikës politike, për dallim prej asaj që i ka ndodhë lëvizjeve feministe në vendet tjera, ku debati politik dhe hulumtimi 'akademik', nën tutelën e studimeve të grave, nganjëherë janë larguar (edhe pse ky i fundit pashmangshëm nxjerr fuqinë e vet prej përkushtimit që ka për t'u ndihmuar grave).

Lidhur me këtë çështje besoj se disa prej debateve italiane, posaçërisht puna e Kolektivitetit të Librarisë së Grave në Milan dhe 'mendimi i dallimit' teorizuar nga komuniteti filozofik i grave, Diotima, do të mund të ishte i dobishëm. Në veçanti, problemi që përfaqësohet me pushtetin e grave duhet pa në relacion me fushën kyçe të shkencës. Mendoj në fakt se problemi i pushtetit përfaqëson një qendror të elementeve komplekse

të ndërthurura që krijojnë situatën e tanishme të konfliktit (dhe, në disa raste, të qorrsockakut) në sferën e reflektimeve teorike e politike të grave në shkencë. Do të mundohem ta shpjegoj këtë më qartë.

Shkenca, së paku ajo moderne, ka të bëjë, në një mënyrë shumë të veçantë, me pushtetin. Gjatë procesit (si është përshkruar nga Hannah Arendt) të dobësimit progresiv, në epokën moderne, të pushtetit në format e tija klasike, e vetmja formë pushteti që ende ruan fuqinë e saj e bile edhe përfunduar duke i përfshi dhe zëvendësuar të tjerat, është ajo e shkencës.

Kjo mbetet e vërtetë, edhe nëse që më shumë se një shekull flitet për krizën e shkencës, edhe nëse ka përshpejtim më të madh të tendencës për të ikë nga pushteti në të ashtuquajturën shoqëri postmoderne. Kjo nuk duket ta ketë ndryshuar investimin shoqëror në njohurinë shkencore si burim pushteti: përkundër asaj se është demitizuar dhe shpesh nuk vlen shumë, shkencë ruan aurën (që mbase veç e ka rritë) e diçkajës që ka fjalën e fundit. Kështu, shkencë ka pushtet. Bile, ajo është pushteti. Mendoj se është me rëndësi të shohim se si ndodh kjo dhe çfarë pasojash ka. Historikisht, nëse shohim kohën kur shkencë, në kuptimin e saj modern, merr formë, pra kohën e 'revolucionit shkencor', është lehtë më pa se si, në fill të shkencës moderne, lind problemi i pushtetit. Në njërin anë, është çështje parimi, është 'argumenti nga pushteti' që e synon Galileo. Në anën tjetër, është çështje e rridimit të pushtetit de facto, gjë që Kisha e kishte kuptuar mirë. Mohimi i famshëm nga Galileo nuk mjaftonte për ta ndreqë thyerjen që iu shkaktua rendit të vjetër të pushtetit; ai pruri në fuqi nënshtrimin e shkencëtarit si individ kundrejt pushtetit të institucionalizuar politik e fetar, por pushteti i shkencës nuk ishte

më në duart e Galileos ose i lidhur me fatin e tij; ai shtrihet në pushtetin jopersonal të metodës shkencore. Prej atëherë, thuhet të ketë qenë metoda ajo që legjitimizon pushtetin e shkencëtarëve; ata gëzojnë pushtet kognitiv qe del nga metoda shkencore që ka pushtet, dhe është vetëm metoda ajo të cilës i referohen kur vlerësojnë vlefshmërinë dhe kuptimin e aktivitetit të tyre. Kështu, eliminimi i faktorëve të tjerë njerëzor, si marrëdhëniet shoqërore, idealet, bindjet fetare dhe politike, bëhet jo vetëm i pranueshëm, po në fakt kërkohet me themelimin e shkencës dhe të lëndës së shkencës. Përveç kësaj çështjeje të metodës, ka shumë aspekte që shoqërojnë origjinën dhe zhvillimin e shkencës moderne ashtu si e njohim ne, që përcaktojnë kriteret e pushtetit: mbi të gjitha, universaliteti i saj dhe lidhja që ka me të vërtetën. Është mu për shkak të idesë se shkencëtarët, falë metodës, kanë qasje speciale në njohurinë universale dhe në të vërtetën, pse jemi të gatshëm t'u atribuojmë atyre aq shumë pushtet. Të dy këta faktorë i vejnë në pozita të largësisë, superioritetit, dhe në të njëjtin kohë, papërgjegjësisë kundrejt botës dhe njerëzisë, ku ata vërtetojnë mitologjinë e autonomisë së shkencës dhe të lirisë së hulumtimit, si garanci të nënkuptuara të arsytueshmërisë së ndërmarrjes shkencore si dhe të lirisë së gjithkujt. Konceptet e objektivitetit, neutralitetit dhe realizmit shkencor i takojnë edhe një qarku të tillë mes pushtetit të gjërave dhe pushtetit të shkencës, përmes metodës, dhe synimit të së vërtetës. Evelyn Fox Keller vëren:

Çështja e asaj nëse njohuria shkencore është objektive ose relative, së paku pjesërisht është pyetje mbi pohimin e shkencëtarit për pushtet absolut. Nëse ka vetëm një të vërtetë, dhe ajo është në duart të shkencëtarëve (me fjalë tjera, nëse

shkenca dhe natyra janë një), atëherë pushteti i shkencës është i pandryshueshëm. Por nëse të vërteta është relative, nëse shkencë është e ndarë prej natyrës, dhe e martuar me kulturën (ose 'interesat'), atëherë statusi i privilegjuar i këtij pushteti rrezikohet për vdekje. (Tuana 1989:40)

Tash vij në pikën e dytë, që është shkalla e madhe e pasojave të këtij pushteti, sidomos aty ku kemi të bëjmë me relacionin e grave (qenë ato shkencëtare apo jo) me shkencën. Mes elementeve që duhet pasur parasysh lidhur me madhësinë dhe rëndësinë e efekteve të pushtetit shkencor, më i rëndësishmi është se edhe pse e paraqet veten si të pavarur nga kushtëzimi social dhe intelektual, shkencë në vete është ndërmarrje shoqërore që ndikohet nga, po edhe përcakton, strukturën diskursive dhe marrëdhënëse të formës sociale pjesë e të cilës është. Figura e autonomisë së shkencës është modalitet i veçantë sipas të cilit rendi shoqëror-simbolik prodhon pushtet me efektivitet shoqëror. Sikur e përmenda tashmë, shumica e akademikeve feministe i kanë drejtuar kritikën kah neutraliteti i supozuar i shkencës, dhe pohimeve të saja që është e liruar vlerash, ashtu që kjo kritikë tash duket me qenë e pranuar gjithandëj. Ka disa merita të pandryshueshme, mes tyre demitizimi i shkencës dhe vënia në pah e seksizmit që ka brenda, duke treguar kështu se paragykimet zënë rrënjë dhe riprodhohen në nivelin e epistemologjisë së shkencës dhe imazheve të kësaj epistemologjie. Sido që të jetë, kjo kritikë rrezikon të mbetet brenda kufijve të një pozite reaktive, me shumë pak efekt substantiv.

Tashmë kam bërë me dije se, sipas meje, ky kufizim lidhet me dëshitimin për t'u marrë me problemin e pushtetit. Jo se analiza është e pavetëdijshme për rëndësinë e elementit të pushtetit përbrenda shkencës, por shpesh kritika feministe e sheh pushtetin prej një këndvështrimi krejtësisht antagonist, me qëllimin pak a shumë eksplisit që të kalojë në sfidimin thjesht të legjitimitetit të saj. Kritika mandej rrezikon të tingëllojë, thënë shkurt antishkencore, dhe tëhuajsuë e grave që e duan dhe e praktikojnë shkencën. Kritika e arsyeshme e pushtetit shkencor si është tash (rrëshëm i natyrshëm, seksist, autoritativ dhe i papërgjegjshëm) duhet të lidhet me një shqyrtim të pavarur të problemit të pushtetit, që mund të ketë parasysh, në njërin anë, faktin se gratë edhe përfshihen në shkencë por janë edhe jashtë saj, dhe në tjetrën, vështirësinë e të menduarit të pushtetit të grave përbrenda shkencës. Këtu mundet me qenë e dobishme t'i referohemi punës teoriko-politike që e kanë bërë gratë për problemin kyç të pushtetit të grave.

Në fakt, një prej kontributeve më të rëndësishme të debatit feminist italian në disa vitet e fundit ka qenë lokalizimi i pengesës kryesore të lirisë e grave për të pasur pushtet, tek mungesa e pushtetit simbolik e jo te shtypja nga burrat. Përvoja politike e lëvizjes feministe ekzistonte si problem në lidhje me pushtetin, kështu që, për shembull, gruaja ka vështirësi të veçantë si në ushtrimin e pushtetit në emrin e saj dhe në njohjen e pushtetit të një gruaje tjetër. Në nivelin simbolik, pushteti mbetet i lidhur me emrin e babës, duke iu nënshtruar rendit simbolik mashkullor, dhe kur pushtetin e ka trupi i femrës, ajo e paraqet veten si 'zëvendësim', duke vazhduar t'i referohet rendit paternal.

Roli i gruas në ekonominë kosovare

Femra kosovare mund t'i japë vendit jo vetëm potencial të brendshëm zhvillimor, por dhe përparësi krahasuese në rajon, po pati mundësi të barabartë në zhvillim e krijim

Lumir Abdixhiku

Të shumta janë rastet kur një grua kosovare sot bën shembullin e një kontributi esencial në një institucion privat apo publik, madje në raste specifike ajo tregohet shumë herë më kreative, shumë herë më vizionare e shumë herë më inovative se meshkujt. Një ecje e tillë të bën të kuptosh se potencialet e gruas kosovare janë po aq të njëjta sa të meshkujve dhe në një ambient të barabartë konkurrues suksesi i tyre do të ishte lehtësisht evident. Megjithatë në stadin e tanishëm të zhvillimit ekonomik, ku anomalitë biznesore bëjnë përditshmërinë, jo shpesh mund të mburremi me hapësirën, trajtimin apo dhe besimin që shoqëria kosovare ka ndaj rolit të gruas në ekonomi. Ndoshta normat tona shoqërore dhe sjelljet patriarkale në familje, shoqëri e punë bëjnë pengesat e gruas kosovare sot, apo dhe ndoshta hezitimi i vetë gruas për të marrë iniciativë hendikepon dhe më shumë pjesëmarrjen e saj në fushë konkurruese. Por, në parim, pavarësisht barrierave suksese gruaia kosovare po mori mbështetjen dhe barazinë mund lehtësisht të ecë drejt një participimi më thelbësor në ekonominë e nesërme të Kosovës.

Gratë kosovare janë konsideruar në vazhdimësi si potenciale të pashfrytëzuara të talentit biznesor nga një numër i konsiderueshëm i organizatave vendore e ndërkombëtare. Megjithatë, shfrytëzimi i këtij potenciali ka mbetur larg niveleve të pritshmërisë. Të dhënat tona zyrtare mbi strukturën e bizneseve tregojnë se dallimet mes pronësisë në gjini janë të rëndësishme dhe evidente. Femra kosovare sot në përgjithësi ka tendencë që të jetë pronare e bizneseve më të vogla në madhësi, të operojë me kapital shumë herë më të ulët se meshkujt, të themelojë e funksionalizojë biznese në sektorë me vlerë kryesisht të vogël dhe të kenë barrierë më të mëdha sociale, kulturore dhe ambientale.

Të dhënat nga regjistri i Ministrisë së Tregtisë dhe Industrisë japin pasqyrën e qartë të këtyre karakteristikave. Këto të dhëna tregojnë se nga gjithsej 65 mijë biznese aktive në vend, vetëm 11% janë nën pronësinë e gjinisë femërore. Ky 11 përqindësh flet shumë po u vë në një krahasim regjional dhe më gjerë. Sipas raporteve të OECD-së, mesatarja e vendeve në zhvillim dhe atyre të zhvilluara është rreth 20%; pra një e pesta e bizneseve në vendet në zhvillim dhe atyre të zhvilluara është nën pronësinë e grave. Kosova dukshëm ka arritur pak më shumë se gjysmën e objektivit të një vendi në zhvillim. Për më tepër, rreth 99.9% e bizneseve nën pronësi të grave kosovare janë biznese mikro, apo me 1 deri në 9 punëtorë. Vetëm 0.01% të tjera kanë madhësi të vogël e të mesme; asnjë të madhe. Diferencat gjinore në karakteristikat e bizneseve vërehen edhe nga numri mesatar i të punësuarve. Përderisa një biznes nën pronësi të meshkujve punëson në mesatare 5.27 punëtorë, një biznes në pronësinë e femrës punëson jo më shumë se 3.07 punëtorë. Një strukturë e tillë në madhësi tregon se ndërmarrja e grave ballafaqohet me pengesa e barrierë serioze në rritjen e tyre dhe për më tepër këto barrierë janë dukshëm më evidente kur bëhet fjalë për gratë. Pothuajse të gjitha këto biznese nuk arrijnë dot të rriten në madhësi, në punësim apo dhe

qarkullim dhe kjo në vete është hendikepuese për perspektivën afatgjate të tyre.

Të dhënat e fundit në "Rinvest" japin një qartësim më të thuktë në barrierat e rritjes dhe zhvillimit të këtyre bizneseve. Për dallim nga meshkujt, qasja në financa është pengesë që vlerësohet dukshëm më lart nga gratë ndërmarrëse. E njëjta rrezikohet kryesisht nga restriktionet e bankave që kanë ndaj besueshmërisë së grave për të bërë biznes. Për më tepër, mbajtja e patundshmërive kryesisht nën pronësinë e meshkujve dëmton dukshëm mundësinë e gruas kosovare për të pasur një qasje dhe garanci më të lehtë financiare. Aspak më lehtësuese nuk bëhet trashëgimia e pabarabartë gjinore në Kosovë, duke e lënë kështu femrën kosovare qysh në fillim në disavantazh dhe pa shumë kapital e mundësi për të bërë biznes. Një ndihmesë e lehtë në zbutjen e kësaj barrierë është treguar nga kreditë e institucioneve mikrofinanciare, të cilat për shkak të shumës së ulët financiare që bartin në vete kanë qenë më të prekshme edhe për ndërmarrëset femra. Barrierë po aq e rëndësishme bëhet dhe konkurrenca jo fer e prodhuar kryesisht nga nivelet e informalitetit, korrupsionit dhe forcimit të kontratave, madje për gratë prezencën e trajtimit të jobarabartë bëhet dhe më e rëndë. Ato në përgjithësi kanë tendencë të jenë më të mbyllura dhe më refuzuese ndaj burokracisë dhe rregullave të ndyta të tregut informal.

Diferencat gjinore bëhen të dukshme edhe në sektorët ekonomik. Femrat kosovare kryesisht janë të orientuara në sektorët e patregtuar, pa potencial të madh rritës dhe pa shumë vlerë të shtuar. Për shembull, deri sa 10% e bizneseve nën pronësinë e meshkujve bëjnë pjesë në sektorin e prodhimit, femrat janë të përfaqësuara me vetëm 3.1% nga totali i tyre në këtë sektor. Numër impresiv i pjesëmarrjes së tyre shihet në sektorët lidhur me punë sociale, shëndetësi apo dhe shitje. Në sektorët si ndërtimtaria, miniera, energjetika, institucione financiare apo dhe transport, pra në sektorë me vlerë më të lartë, pjesëmarrja e ndërmarrësve femra është zero. Një ndarje e tillë lë shumë vend dhe nevojë për ndryshime strukturore në të ardhmen.

Pavarësisht barrierave, rezultate inkurajuese vijnë nga mosha e bizneseve nën pronësinë e grave kosovare. Për t'u kthyer sërish të dhënat zyrtare, rreth 50% e bizneseve të tanishme nën pronësinë e gruas kosovare kanë filluar aktivitetet e tyre në periudhën 2007-2012, përkund 34% në periudhën 2000-2006. Pjesa e mbetur prej 16% daton që nga paraluftra. Për më tepër, mosha mesatare e ndërmarrësve femra në Kosovë është dukshëm më e ulët se e atyre meshkuj. Kjo strukturë e moshës së bizneseve në pronësi të grave kosovare nënvizon trendin pozitiv të tyre dhe jep një

lloj shprese se pjesëmarrja e gruas në kontributin ekonomik do të vazhdojë të jetë në rritje. Padyshim se hapja e shoqërisë kosovare dhe rritja e tolerancës ndaj gruas ka ngritur pjesëmarrjen saj në biznes. Në të njëjtën frymë, aftësitë menaxheriale dhe operative të femrës kanë prodhuar shpeshherë shembuj suksesi. Kontributi i gruas nuk kufizohet asnjëherë vetëm në pronësi. Ky kontribut nëpërmjet punësimit dhe zotërimit të niveleve menaxheriale e operacionale ka bërë kontributin e vet biznesit dhe krijimin e vendeve të reja të punës në Kosovë.

Për të rritur pjesëmarrjen e gruas në biznes, për të ndryshuar nomenklaturën e tanishme gjinore të bizneseve them se një qasje shumëdimensionale është domosdoshmëri e sodit. Kjo qasje shumëdimensionale kërkon përfshirjen intensive të institucioneve, agjencitë e asociacioneve biznesore. Një qasje e tillë kërkon një ambient më të favorshëm dhe miqësor biznesor, një qasje më të lehtë në kapital dhe një trajtim më fer shoqëror. Për më tepër, ndryshimi i sjelljeve tona ndaj gruas nëpërmjet rritjes së besimit, dhënies së mundësisë madje dhe mbrojtjes së iniciativës femërore për ndërmarrësi është parakusht për një ambient që krijon vlerë. Femra kosovare ka shumë për të dhënë ekonomisë së Kosovës. Të shumtë janë sektorët (nga ku dalloj tekstilin dhe procedimin e ushqimit) ku femra kosovare i jep vendit jo vetëm potencial të brendshëm, por dhe përparësi krahasuese në rajon. Kosova ka nevojë të ndërtojë mbi këto përparësi. Femra kosovare ka shumë për t'i dhënë Kosovës.

PËRFAQËSIMI I GRUAS NË PUSHTETIN KOMUNAL

Vetëm prej zorit

Në 37 komuna të Republikës së Kosovës, asnjë grua nuk është kryetare komune. Po të mos ishte detyrimi ligjor, gruaia nuk do të ishte e përfaqësuar as në kuvendet komunale. Faji për këtë gjendje u adresohet partive politike, por edhe grave që nuk votojnë për gratë

Përfaqësimi i gruas në pushtetin lokal në Kosovë është mjaft i kufizuar. Përveç që nuk kemi asnjë kryetare komune, grave u janë besuar shumë pak poste udhëheqëse në qeveritë komunale.

Në 37 komuna janë mbi 320 drejtorë drejtorie, ndërsa prej tyre rreth 300 janë meshkuj. Në kuvendet komunale të Republikës së Kosovës, një e treta e këshilltarëve janë gra, por kjo është siguruar me detyrim ligjor.

"Po të mos ekzistonte kuota, në kuvendet komunale nuk do të kishte asnjë femër. Po ju garantoj", thotë Igballe Rogova, drejtore e ekzekutive e Rrjetit të Grupit të Grave të Kosovës. Pavarësisht se Ligji për Barazinë Gjinore specifikon se pjesëmarrja e barabartë gjinore në institucione është arritur në rastet kur pjesëmarrja në nivelin e pushtetit është 40 për qind, nuk ka komuna që e kanë zbatuar këtë.

Në tetë komuna të Kosovës, Viti, Novobërdë, Ranillug, Hani i Elezit, Kamenicë, Kaçanik, Kllokot dhe Shtërpce, numri i stafit femra arrin deri në 15 për qind, në total.

Igballe Rogova, e cila mbi dy dekada është e angazhuar për avancimin e të drejtave dhe pozitës së gruas në shoqërinë kosovare, shprehet e dëshpëruar për këtë gjendje.

"Në Kosovë jo vetëm që nuk implementohet ligji, por as vullneti i qytetarëve", tha Rogova.

Që nga zgjedhjet e fundit lokale, zyrtaret më të larta në komunat tona janë tri gra, që mbajnë postet e kryesueseve të kuvendeve komunale në Novobërdë, Pejë dhe Mamushë.

E para nga to që ka fituar këtë post me votat e kolegëve të saj është Shefkije Mehmeti. Ajo drejton me sukses Kuvendin Komunal të Novobërdës. Ajo është nënë e pesë fëmijëve, por e ka përkrahjen e burrit për t'u marrë me politikë.

"Është vështirë për një femër të udhëheqë një Kuvend Komunal", thotë ajo. Megjithatë, ajo ka ambicie që edhe në të ardhmen të merret me politikë dhe nuk e përjashton mundësinë që të kandidohet edhe për kryetare të komunës. Praktika disavjeçare e komunave për mosrespektim të Ligjit për barazi gjinore sa i përket punësimit, është ndjekur edhe në procesin e krijimit të komunave të reja – edhe pse me monitorim të rreptë ndërkombëtar.

Kryetari i Komunës së re të Hanit të Elezit, Rufki Suma, ka treguar se nuk ka të emëruar asnjë drejtore. Ai ka thënë se kur është zgjedhur në pozitën e kryetarit, në komunë i ka gjetur vetëm dy punonjëse femra, ndërsa gjendja vazhdon të jetë e njëjtë.

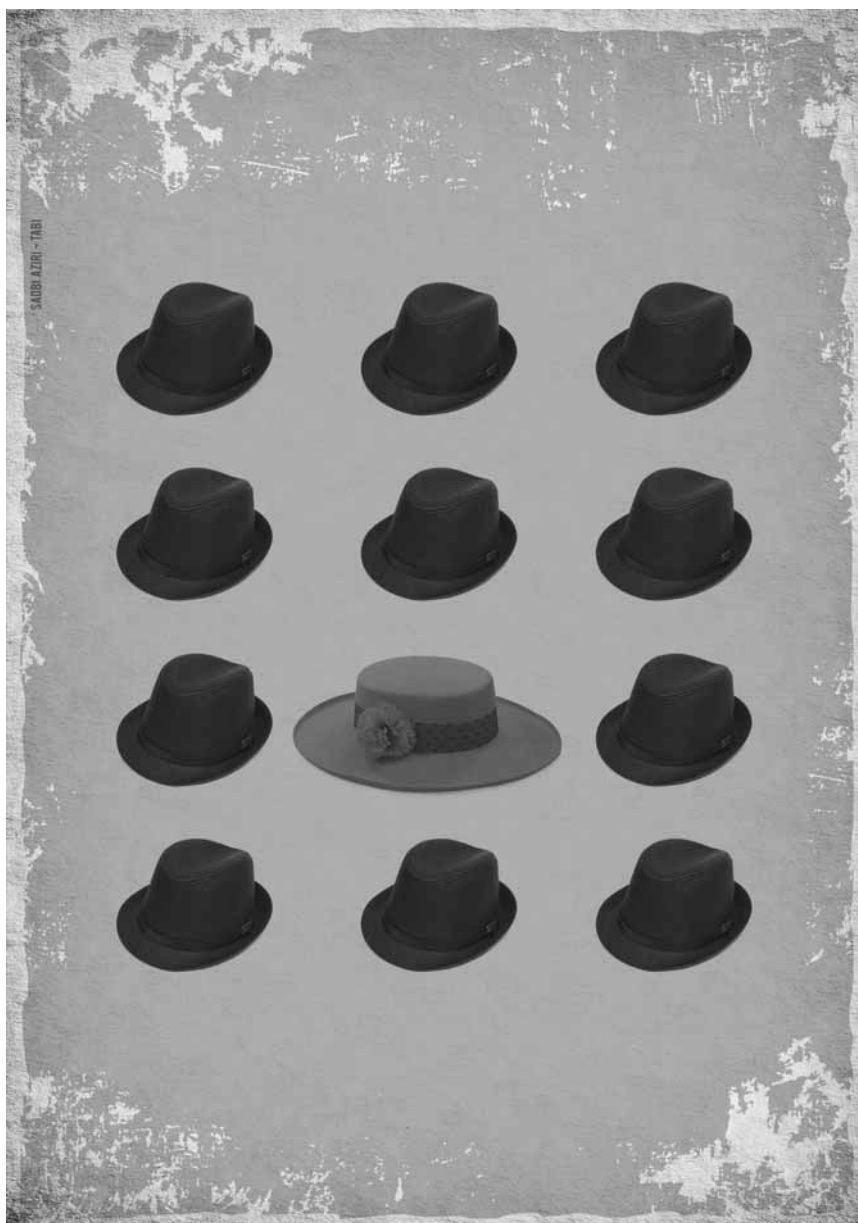
Edona Hajrullahu, kryeshefe ekzekutive në Agjencinë për Barazi Gjinore në Zyrën e Kryeministrit thotë se për këtë vit, Agjencia ka paraparë mbështetjen e grave të cilat janë shërbese civile përmes ofrimit të 10 bursave për studime master, si dhe do të jap kontributin e saj rreth plotësim-ndryshimit të Ligjit Zgjedhor dhe harmonizimit të tij me Ligjin për Barazi Gjinore.

Fajin për gjendjen aktuale të pozitës së gruas në institucione e kanë partitë politike.

Nexhmije Kallaba kishte konkurruar për kryetare të Kamenicës, në zgjedhjet e fundit, por nuk kishte mbështetje as nga fshati ku jeton – Rogaçicë. "Nga kjo kam mësuar shumë. Tek ne, femra nuk shihet e denjë për të udhëhequr me komunën apo institucione tjera me rëndësi", thotë ajo. Me strategjinë e re, Rrjeti i Grupit të Grave të Kosovës ka planifikuar të punojë me gratë votuese nëpër komuna gjatë tri viteve të ardhshme.

Edhe projekti "Zvicër-Kosovë, përkrahje qeverisjes lokale dhe Decentralizim LOGOS", i cili financohet nga Qeveria Zvicere dhe zbatohet nga HELVETAS Swiss Intercooperation përveç punës së madhe që bën në ndihmë komunave (të regjionit të Gjilanit) që ato të jenë sa më afër qytetarëve dhe të japin atyre shërbim sa më të mirë kontribuon edhe në fushë të barazisë gjinore që si qëllim ka ngritjen e vetëdijes së shoqërisë kosovare për rëndësinë e barazisë gjinore përmes kampanjave, trajnimeve, fondeve dhe dhënies së ekspertizave të ndryshme në këtë fushë.

(KosovaTimes)

INTERVISTË ME MUSA RAMADANI

Ajo që ishte Hida

Në shoqërinë e ngulfatur nga konvencionalizmi, kishte mision për të thyer norma dhe dogma. Si grua, sfidoi letërsinë e dominuar nga burrat. Të tjerët nguteshin për të botuar, ajo i priti të katërdhjetat. Me roman, reagoi ndaj pushtetit absolutist të poezisë. Stili i saj jetësor ishte negacion i artificialitetit publik, klisheve pseudointelektuale dhe perfiditetit kulturor. Prej 1 shkurtit 2012, Hida Halimi do të flasë përmes trashëgimisë së saj letrare. Dhe miqve. Njëri prej tyre është letrari i njohur Musa Ramadani

Artan Muhaxhiri

Nëse do t'ju kërkohej që Hida Halimi ta përshkruant me pak fjalë, cilat do të ishin ato? Si do t'i flisnit për Hidën diku që nuk e ka njohur?

Musa Ramadani: Po të më pyeste ndokush për kolegën e shoqen letrare, do t'i thosha s'para ta lexonte ndonjë libër të saj. Do ta përshkruaja si autore serioze, ndonëse u paraqit vonë në opinionin me botime. Do t'i sugjeroja që është fjalë për një poete, eseiste dhe prozatore të veçantë.

Cilat janë kujtimet tuaja më të veçanta për Hida Halimin? Fillimet e njohjes dhe shoqërimin, zhvillimi i karrierave tuaja letrare, botimet e veprave, pikat e pajtimeve dhe mospajtimeve artistike, etj...

Musa Ramadani: Kujtimet nuk janë të pakta. Jemi njohur përmes dorëshkrimit ("Ai që nuk ishte Fidia"), të cilin me patën dhënë miku im i ndjerë, Beqir Musliu dhe bashkëshorti i Hidës, profesori i frëngjishtes, Halit Halimi. Diku në vitin 1996, pak para botimit të ro-

manit të saj të parë. E kam lexuar dy herë dhe e kam rekomanduar: "Ja një Marguerite Duras shqiptare", me bindjen se ishte një zbulim artistik.

Sipas jush, cilat janë cilësitet artistike që e veçojnë krijimtarinë e saj?

Musa Ramadani: Si në poezi, ashtu edhe në prozë, ajo është Hida vetë. Ironia, alegoria dhe grotesku shprehin modernitetin e krijimeve të saj, madje edhe në shkrime esestike.

Në çfarë mënyre e spikatë krijimtarinë e saj rolin e gruas krijuese në shoqëri? A ishte ajo model i gruas moderne intelektuale shqiptare?

Musa Ramadani: Shkrimtarja e njohur, në një mënyrë, mund të ishte edhe model i gruas moderne (ka lënë pas vetës veprat letrare, por edhe fëmijët Fisnikun e Zgjimin). Ani pse me profesion juriste, kultura e saj letrare, pamore e teatrore ishin të një shkalle të atillë që e shquanin si intelektuale.

Cila është vepra e saj më e preferuar nga ju? Dhe anasjelltas: a ju ka thënë ndonjëherë se cila ka qenë vepra tuaj që asaj i ka pëlqyer më së shumti?

Musa Ramadani: Për mendimin tim, përveç vëllimit poetik "Vendlindjen ma zgjodhe ti", nga librat me tregime, ese dhe romane vendin qendror e zë "Ai që nuk ishte Fidia".

Nga veprat e mia, Hida më së shumti e pëlqente "Antiprocesionin", për të cilin ka pasë shkruar një pashënje të shkurtë.

Ajo kishte një sens të madh humor, i cili shpesh reflektohej edhe në poezinë e saj. Por, kishte edhe poezi trishtimi... A mund të njihet Hida e vërtetë përmes poezive dhe romaneve të saj?

Musa Ramadani: Si person, individ, krijuese, Hida jo vetëm që kishte sens për humor, por ishte edhe një tip i veçantë. Pak rebele, pak kryengritëse, pak hazardere në jetën e përditshme, por edhe në krijimtarinë artistike. Sharmi i saj gjatë bisedave, spirituoziteti i lindur, një lloj optimizmi (jetësor) gërshetuar me pesimizmin (intelektual), mpleksnin në vete qëndrimin kritik - e pse jo edhe vetëkritik - për shumë probleme, çështje e ide.

Si u ndjetë kur morët lajmin për vdekjen e saj?

Musa Ramadani: Lajmin për

humbjen (nuk them vdekjen) e mora në rrugë, diku nga ora 16:30. Isha në pritje të autobusit urban për të shkuar në shtëpi. Me informoi një gazetarë, e cila më telefonoi për t'ma kërkuar një deklaratë për Hidën. Fola me dhimbje, pikëllim e befasi të thellë. Ato ditë në duhej të pinim espresso të "Edi 2" dhe të bisedonim (pas një muaj mungese të saj). Ajo iku si meteor.

Hida Halimi vdiq në të njëjtën ditë me poeteshën nobeliste Wislawa Szymborska, krijimtarinë e së cilës e pëlqente. Koincidenca kozmike? Fatum?

Musa Ramadani: E di se e ka lexuar Szymborska'n. Megjithatë, ajo më së shumti kishte nëpër duar dhe merrej me autorë të regjionit gjuhësor francez. E fliste, lexonte dhe e shkruante për mrekulli frëngjishten. Shumë kemi diskutuar për autorë të romanit të ri francez (Nathalie Sarraute, A. R. Grillet dhe Michel Butor), përse nuk përkthehen edhe në gjuhën shqipe. Por edhe për poetë surrealistë, romancierë avangardë dhe filozofë ekzistencialistë (Sartre, Camus, Cioran)...

Konstatimi juaj përkitazi me nobelisten polake është metafizik. Unë dhe Hida ishim në pritje të datës 23 dhjetor 2012.

Hida Halimi - poete, romanciere, dramaturge, eseiste, laureate e disa çmimeve kombëtare dhe ndërkombëtare për letërsi, vdiq më 1 shkurt 2012, në Prishtinë. Pjesë nga vepra e saj janë përkthyer në disa gjuhë të huaja. U lind në Radac të Pejës më 20 shtator 1948. Kreu Fakultetin Juridik në Prishtinë. Ka botuar veprat: "Vendlindjen ma zgjodhe ti" (poezi), Plejada, Prishtinë, 1993; "Ai që nuk ishte Fidia" (roman), Buzuku, Prishtinë, 1995; "Njeriu im" (roman), Rilindja, Prishtinë, 1997; "Bijtë e njeriut" (dramë), Faik Konica, Prishtinë, 2003; "Ato letra i shkrova vetë" (novela e tregime), Ars, Tiranë, 2005.

Poezia filmike e Blerta Zeqirit

Bekim Lumi

Si ta bëjmë film rrëfimin tonë të luftës? Kjo është një pyetje, të cilën, me të drejtë, vazhdojmë t'ia parashtrijmë vetes tani e sa vjet, por në të cilën ende nuk kemi dhënë përgjigje. E, pra, përkundrazi luftës së saj të tmerrshme, me copëza, tablo e imazhe nga më të mnershmet, më ngjethëset e më tragjiket, Kosova, krejt paradoksalisht, vazhdon të mos e ketë ende, në kuptimin e vërtetë të fjalës, filmin e saj të luftës. Përderisa, bie fjala, boshnjakët tashmë luftën e tyre e kanë përjetësuar, madje me shumë fisnikëri artistike, në një mori filmash, me disa nga të cilët ata i kanë prekur edhe majat e kinematografisë botërore, kineastët kosovarë vazhdojnë të bëjnë sehir, duke pritur që idetë për filmin e tyre të luftës të pikojnë nga qielli.

Në të vërtetë, filma për luftën në Kosovë janë bërë. Këta filma janë bërë edhe nga kineastët kosovarë. Për fat të keq, me formatin dhe fakturën e tyre përmbajtësore e estetike, këto krijime filmike nuk i kanë tejkaluar dot limitet e mendësisë provinciale 'artistike'. Me rrëfimet kryesisht jokreative, por edhe me mënyrën e realizimit të tyre thellësisht konvencional, këto krijime kanë filluar dhe kanë përfunduar kryesisht si projekte të dështuara kinematografike. Ndërkaq, kur jemi të dështimi i tyre, duhet thënë shkoqur se, para se për shkaqe të natyrës buxhetore, ato kanë dështuar për shkak të mungesës së kreativitetit artistik.

Një përjashtim në krejt storien e mërzitshme filmike kosovare të mbasluftës shënon filmi i metrazhit të shkurtër 'Kthimi' i regjisores Blerta Zeqiri, i cili, kohë më parë, krejt befshtëm e mrekullisht, nga Sundance Film Festival, një nga tri - katër festivalet më të rëndësishme botërore, u kthye me çmimin e parë e më të rëndë-

sishëm në krejt historinë 43-vjeçare të kinematografisë kosovare. Në të vërtetë, 'Kthimi' është vazhdimësi e suksesit të mëherëshëm të Blertës me filmin 'Exit', i cili, po me temën e luftës, nga festivale të tjera ndërkombëtare, është kthyer me disa çmime të tjera jashtëzakonisht të rëndësishme.

Ndryshe nga çfarë ka ndodhur deri tani në ata pak filma kosovarë me temën e luftës, në të cilët, përmes rrëfimeve jashtëzakonisht konvencionale, më shumë se copëzat e dhembjes së vërtetë tragjike të njerëzve të këtij nën-qielli, janë paraqitur disa nga tablotë e përgjithësuara 'epike' të kësaj lufte, filmi 'Kthimi' i Blerta Zeqirit, përmes temës së të zhdurkurve e të dhunimit të femrave shqiptare nga ushtarët, paramilitarët dhe policët serbë, është më shumë se vetëm një rrëfim rrëqethës, i cili pa zhurmë, pa sforcim dhe pa as më të voglin intonim patetik, në një mënyrë të 'lehtë' dhe jashtëzakonisht spontane, na e sjell mbase copëzën më intime e më të prekshtme të dhembjes nga rrëfimi ynë i luftës.

E qartë, 'Kthimi' nuk vjen me pretendimin për të na e shfaqur në plotin e saj krejt temën tonë të luftës. Në të vërtetë, duke u fokusuar në një apo dy nga tablotë më prekëse të kësaj lufte, jo aq për temën e këtij rrëfimi sa për minimalizmin dhe mënyrën e trajtimit të saj regjisorial, filmi 'Kthimi' nuk përkon në asnjë kontekst me klishetë kosovare për filmimin e luftës. Në vend se me imazhet e shtëpive të djegur, në vend se me tablotë e përgjakura të njerëzve të vvarë, të masakruar ose të përdhunuar, 20 minutat e këtij rrëfimi filmik janë të mbushur me pamje nga më të zakonshmet, gati deri në dokumentaritet, të jetës së përditshme të një çifti bashkëshortor; një burri (Lulzim Bucolli) dhe një gruaje (Adriana Matoshi), të cilët, duke mos ditur gjë për fatin e njëri

tjetrit, apo duke e pandehur njërin apo tjetrin për të zhdukur, ribashkohën disa vjet mbas mbarimit të luftës.

Krejt ajo që, në shikim të parë, mund të duket si një happy end i këtij çifti përmbysët shumë shpejt me të kuptuar se, përveç djalit (Bjken Matoshi) nga bashkëshortësia e tyre, ata tashmë kanë edhe një vajzë (Nina Govori) të ngjitur nga përdhunimi që paramilitarët serbë kanë bërë me gruan gjatë ditëve të luftës. Për ironi, këtë gjë i shoqi, i sapokthyer nga burgu, e kupton gjatë një bashkëbisedimi spontan me të shoqen në shtatrin bashkëshortor. Pa ndonjë ngarkesë të theksuar dramatike, pa asnjë sforcim emotiv, siç ndodh rëndom në filmat tanë, ky episod i rëndë i këtij çifti shfaqet me krejt barrën e tij të vërtetë përmes një situatë të rastësishme. Dhe, çu-

ditërisht, kjo, bashkë me sekuenca të fundit filmike, në vend se ta zvogëlojë apo ta amortizojë, e shton dhe e zmadhon edhe më shumë suspansin dramatik të këtij filmi.

Gjithsesi, filmi 'Kthimi' nuk do të ishte ky që është pa praninë aq të 'padukshme', të 'pandjeshme' dhe aq joimponuese sidomos të aktores Adriana Matoshi. E thjeshtë, e saktë, spontane dhe pafundësisht magjike, me pamjen e saj të pafajshme dhe me lojën e saj ekspresive, ajo, në këtë film, jo vetëm kur qan, por edhe kur qesh, ngjan në një ikonë të gjallë njerëzore të pikturuar me ngjyrat e dhembjes, të lotit, të trishtimit e të pikëllimit. Në të vërtetë, falë lojës ekspresive të Adriana Matoshit, 'Kthimi' po aq sa kreacion regjisorial, është, gjithashtu, edhe një kreacion i fuqishëm aktorial.

Në njëfarë mënyre, edhe pse në formë fragmentare, me filmat e saj, në qendër të të cilëve vazhdon të jetë drama ngjethëse e njerëzve tanë në ditët e sezonës tonë kolektive, regjisoria Blerta Zeqiri, ngadalë, por sigurt dhe kreativisht bindshëm, larg çdo sforcimi 'epik' apo patetik, po e krijon filmikisht rrëfimin tonë të luftës. Mund të thuhet, prandaj, se filmat e saj 'Kthimi' dhe 'Exit' janë prolog i këtij rrëfimi, të cilin ajo, me shumë elegancë, delikatesë dhe mjeshtri artistike, përmes dorëshkrimit të saj regjisorial, tashmë e ka plasuar dhe përjetësuar në poezinë e saj filmike. Me të drejtë, mbas Sundance Film Festival dhe suksesit të saj me filmin 'Kthimi', mund ta presim pjesëmarrjen e saj nëpër festivale të tjera botërore dhe kthimin e saj të bujshme në Kosovë jo vetëm me 'Kthimin'.

PERISKOPË

Një pyetje që nxit fantazinë

Pyetje për 8 mars: Sikur të kishit pushtetin politik çfarë do të ndryshonit së pari? Ja si përgjigjen disa nga personalitetet femra të Kosovës në rubrikën 40 pyetje - 40 përgjigje

Enver Robelli

Tani një vit në faqet e "Kohës Ditore", çdo të mërkure, personalitetet të ndryshme përgjigjen në 40 pyetje, të cilat shpesh ofrojnë një pasqyrë mbi godinën e mendimeve të secilit/secilës. Në një shoqëri të dominuar nga meshkujt, siç është kjo e Kosovës, gjithsesi është e pritshme që ata të pretendojnë se i dinë të gjitha përgjigjet, sidomos kur është fjala për punët e pushtetit, këtu ata vërtet mendojnë se janë në majtë të kajmakut të mençurisë. Por si do të ishte Kosova sikur pushteti të ishte vetëm në duart e femrave? Një pyetje që nxit fantazinë. Pyetja e 20-të e rubrikës 40 pyetje - 40

përgjigje është kjo: Sikur të kishit pushtetin politik çfarë do të ndryshonit së pari? Ja si janë përgjigjur personalitetet femra në 12 muaj e fundit në faqet e "Kohës Ditore":

Alberta Troni, pianiste

"Sigurinë dhe mirëqenien e popullatës, shëndetësinë, sigurimet shëndetësore, cilësinë e arsimit, ekonominë - decentralizimin e saj në komuna dhe fshatra të Kosovës, higjienën dhe mirëmbajtjen e qytetit, stimulimin për decentralizim të popullatës në tërë Kosovën. Prishtina nuk ka kapacitet ta përpjijë tërë Kosovën, si duket, nuk po i vjen radha kulturës edhe pse unë vij nga sfera e kulturës, por ka aq shumë për t'u bërë në këtë vend, dhe pa kode dhe etikë urbane zhvillimi kulturor është edhe më tutje i largët".

Anamari Repi, gazetarë, zëvendës drejtoreshë e RTK-së

"Të gjithë ministrat, menaxherët,

shefat dhe këshilltarët e tyre".

Ardita Statovci, pianiste

"Muzika është pakrahasimisht më e bukura se politika. Emocioni që shpreh ajo, është i drejtpërdrejt, i sinqertë dhe e arrin automatikisht thelbin në qenien e njeriut. Nuk do e ndërroja kurrë me politikën".

Eliza Hoxha, arkitekte

"Idenë që nga shteti vetëm duhet të marrësh apo të presësh".

Sanje Matoshi, mexosoprane

"Ngritjen e vetëdijes që shteti është i yni. Që ligji është mbi të gjitha. Pa ligj dhe respektim të tij - s'ka shtet dhe mirëqenie".

Shkëndije Geci, ambasadore në Budapest

"Arsimimi i mirëfilltë është shtylla e një shoqërie të shëndoshë dhe përparimtare. Por, krahas kësaj edhe edukata, e cila fillon në familje dhe depërton në shoqëri. Këtu duhet të punojmë më shumë si shoqëri dhe

si vend".

Shpëtime Kamberi, arkitekte në Zvicër

"Bindjen që pushteti është zgjidhja e vetme për ndryshim. Çdo individ duhet të vetëdijesohet dhe të kontribuojë aktivisht në zhvillimin e vendit".

Violeta Rexhepagiq, gazetarë dhe muzikante

"Çdo gjë! Duke filluar nga higjiena, pastaj dënimet për hedhje të letrës në rrugë, burgosje të njerëzve të korruptuar e deri te rritja e rrogës së vogël të atyre që punojnë në arsim".

Vjosa Osmani, deputetë e Lidhjes Demokratike të Kosovës

"Ka shumë gjëra që duhen ndryshuar si pasojë e keqkqerisjes së tanishme. Ndër kryesoret është përmirësimi i imazhit të Kosovës, dhe krahas saj thithja e investimeve të huaja, hapja e vendeve të reja të punës dhe dhënia e hapësirës më të

madhe për të rinjtë në vendimarrje".

Vlora Çitaku, ministere e integriteteve evropiane

"Unë kam sadopak pushtet politik, dhe po mundohem ta bëj punën time. Ajo që më pengon më së shumti tek ne në Kosovë është aftësia për t'i besuar më parë një lajmi të keq sesa një lajmi të mirë dhe paragjykimet. Po e qartë, këto nuk ndryshohen me pushtet politik, por me ndryshimin e referencave kulturore".

Yllka Gashi, aktore

"Edhe pse kurrësi nuk e shoh veten si personalitet që do të "politizohesh" ndonjëherë, nëse do e kisha atë mundësi do të ndryshoja shumëçka. E para dhe kryesorja do të ndërroja formën e zgjedhjes së presidentit. E dyta dhe jo më pak e rëndësishme do ta bëja të obligueshme përdorimin e fjalëve "të ju lutem", "më falni", "faleminderit" në institucione e pastaj edhe në fjalorin dhe komunikimin e përditshëm".

Ambasadorja jonë

Për vajzën që nuk di për barriera. Për ëndrrën olimpike dhe ambasadoren e vërtetë të këtij vendi

Sportistët e Kosovës janë duke u përpjekur që t'i kalojnë pengesat politike, të cilat i mbajtën larg për afër dy dekada nga pjesëmarrja në arenën ndërkombëtare. Dhe kështu larg edhe nga ëndrrat. Kosova shpall pavarësinë e saj më 17 shkurt 2008, pas një konflikti të gjatë dhe përpjekjeve për një marrëveshje paqësore. Por edhe pas katër vjet pavarësimi, aplikimet e Kosovës bllokohen ose refuzohen nga shumë organizata sportive ndërkombëtare. Pengesa kryesore vjen nga argumentet politike.

Por nuk është e tëra zi. Kemi diçka edhe nga e bardha. Edhe pse Serbia po bën gjithçka që është e mundur për t'i ndalur njohjet e shtetit të Kosovës dhe për të penguar sportistët kosovar nga prezantimi ndërkombëtar, Kosova dy vjet më parë e ka bërë një fitore simbolike. Dhe këtë falë një vaje simpatike Majlinda Kelmendit. 18-vjeçarja Majlinda Kelmendi fitoi medaljen e parë të artë në xhudo, në nivelin ndërkombëtar në Kupën e Botës.

Në fund të tetorit të vitit 2009, në stadiumin Pierre de Coubertin të Parisit, himni i Kosovës u intonua për herë të parë gjatë ceremonisë së ndarjes së shpërblimeve në Kupën e Botës. "Nuk e prisja se do ta dëgjoja himnin tim", kujton Majlinda, ende e ekzaltuar nga ai moment. Kelmendit i ishte mundësuar pjesëmarrja nën flamurin e Federatës Ndërkombëtare të Xhudos në pritje të njohjes së Kosovës nga organizatat ndërkombëtare sportive.

"Ishte një moment historik. Pa marrë parasysh numrin e turneve në të cilët kam marrë pjesë, mendoj se atë moment do ta kujtoj gjatë tërë jetës", shton Majlinda, e cila ushtron 4-5 orë në ditë në ekipin e saj Ippon nga Peja.

Vitin e kaluar pasi fitoi medaljen e artë në Kupën botërore në kategorinë A që është mbajtur në Romë dhe medaljen tjetër të artë në Kupën Botërore, që u

mbajt në Bjellorusi, me pikët e fituara Majlinda Kelmendi siguroi edhe matematikisht pjesëmarrjen në Olimpiadën 'Londra 2012'.

Por ende nuk është e sigurt a do të përfaqësojë Kosovën për shkak se nuk është e pranuar në Komitetin Olimpik Ndërkombëtar. Një alternativë është Shqipëria, kurse mund të garojë edhe nën flamurin e Komitetit Olimpik Ndërkombëtar (IOC).

"Sigurisht se dëshira ime është që të marrë pjesë me Kosovën. Ndoshta nuk do të jem në gjendje të prezantohem me flamur të Kosovës, por të gjithë e dinë se jam nga Kosova. Edhe pse ndoshta do të garoj për ndonjë shtet tjetër, të gjithë do ta dinë se kjo ka ndodhur jo me dëshirën time, por për shkak të

pamundësisë për të marrë pjesë për Kosovën. Shpresoj që mos t'i zhgënjë të gjithë këta njerëz dhe do të jap maksimumin dhe të ndodhë ajo që të gjithë shpresojmë", Majlinda për Reuters.

Ekipi i 21-vjeçares tashmë ka nxjerrë edhe sloganin - "Majlinda në tri Olimpiada".

"Majlinda do të jetë vetëm 21 vjeç kur do të marrë pjesë në 'Londra 2012'. Më 2016, ajo do të jetë 25 vjeçe, ndërsa më 2020 do të jetë 29 vjeçe, moshë e preferuar e xhudistëve", sqarohet në uebsajtin zyrtar të saj domethënia e këtij slogan, i cili mbi të gjitha për qëllim ka t'i vetëdijesojë bizneset e sektorit privat që Majlinda ka nevojë të mbështetet akoma më shumë financiarisht për ta prezantuar sa më mirë Kosovën në 'Londra

2012'.

Përkrahja e Majlindës në arritjen e këtij qëllimi do të jetë një shembull i mirë për të gjithë Kosovarët me ëndrra të mëdha. Ato mund të arrihen.

Xhudo më shumë se hobi

Nëna e Majlindës, Fikretja, në të 50-at, ishte e para në këtë familje që kishte veshur kimono. Fikretja kishte ushtruar karate futboll disa muaj në vitet e 70-ta, por kjo përvojë ishte jetëshkurtër pasi që prindërit e saj nuk ia miratuan këtë hobi.

"Gjërat janë ndryshe për Majlindën", ka thënë Fikretja për revistën "Kosovo 2.0".

Së bashku me burrin e saj, Ismetin, i cili kishte luajtur futboll profesional, ata gjithmonë kanë

nxitur fëmijët e tyre që të kenë ndonjë hobi.

"Por, për Majlindën xhudo është më shumë se sa një hobi", thotë Fikretja.

"Ajo ka mbështetjen tonë të plotë pasi që dëshira e saj është të merret me xhudo".

Prindërit e saj nuk e patën problem që vajza e tyre e vogël stërviste për orë të tëra në një palestër të dominuar nga meshkujt.

Për dallim nga Majlinda, vajzat e tjera përshatën me mentalitetin e shumicës në qytet. Peja, një qytet në perëndim të Kosovës, ka rreth 100.000 banorë. Barrierat sociale ende janë prezent në këtë ambient, ku mendimi i të tjerëve qon peshë.

Edhe pse prindërit ia kanë lejuar që të merret me sport përkundër vështirësive, Majlinda duhet që të përfundojë shkollën patjetër.

"Është me rëndësi që ajo të ketë një diplomë pasi që atë do ta ketë përgjithmonë", thotë Fikretja pasi pranon se qanë kurdo që e sheh bijën e saj duke fituar ndeshjet.

Majlinda ia ka arritur që të jetë e shkëlqyeshme edhe në shkollë. Përkushtimi ndaj çdo gjëje që bënë është çelësi i suksesit të saj.

"JO" Azerbajxhanit

Me angazhimin e Ministrisë të Kulturës, Rinisë dhe Sportit të Republikës së Kosovës, Majlinda Kelmendi do të vazhdojë ta përfaqësojë Republikën e Kosovës në çdo garë të ndërkombëtare. Në këtë mënyrë ajo ka refuzuar një ofertë joshëse të Azerbajxhanit. Kelmendit dhe trajnerit të saj Driton Kukës, autoritetet e shtetit të Azerbajxhanit i patën ofruar secilit paga mujore në vlerë pesë mijë euro dhe shumë përfitime të tjera. Por, pas mbështetjes që i ka dhënë Ministri i Sportit, Memli Krasniqi si dhe ndihmës nga sektori privat është arritur që të sigurohen të gjitha kushtet që Majlinda të garojë me flamurin e Kosovës në të gjitha garat ndërkombëtare.

INDEXI I SHËRBISE
E GRAVE 2010
RAPORTI PËR KOSOVËN

KOSOVË

KOHA
AUDITIMI I ÇËSHTJEVE
NË SISTEMIN ARSIMOR

E DREJTA E GRAVE
NË TRASHËGIMI

The Story
of Women in
Civil Society in
Kosovo 1998-2004
History is Herstory to

IMAZHI I GRAVE POLITIKANE
NË MEDIAT KOSOVARE

SHË DREJT BASHKIMIT EVROPIAN
MONITORIMI I MUNDËSIVE
DREJTARE PËR BURRA DHE GRATË
NË KOSOVË

IMPACT OF THE LABOR LAW
ON WOMEN IN KOSOVO

PËRGRIGJE

Ligjëratë mbi Çështjet Gjinore

Perceptimet e shërbyeseve
civilë në Kosovë lidhur me
ngacmimin seksual në
vendin e punës

Auditi i Gjinor

Studim hulumtues
Studimi për perceptimet e shërbyeseve të
vendore të punës në shërbimin civil
kështu siç janë gratë

KOHA
Gratë

Qendra Kosovare për Studime Gjinore
Kosovar Gender Studies Centre

Ky botim është realizuar me përkrahjen nga:

